

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Államtudományi Intézet
Pénzügyi Jogi Tanszék

A lineáris és a progresszív adózás összehasonlítása

szakdolgozat

Konzulens:
Dr. Varga Zoltán
PhD, egyetemi docens

Készítette: Hadházi Kata
J-504

Miskolc

2020

Lezárva: 2020.10.26.

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. Milyen az optimális adórendszer? Avagy mikor beszélhetünk egy társadalombarát adórendszerről? 5	
2. Az igazságosság elve az adózásban.....	8
3. Az egy- és többkulcsos adózásról.....	13
3.1. Egykulcsos adó előnyei	13
3.2. Egykulcsos adó hátránya	15
3.3. Többkulcsos adó előnyei	19
3.4. Többkulcsos adó hátránya	22
4. Milliók a levegőben, avagy a költségvetési összefüggések.....	23
4.1. Költségvetési hiány változásának áttekintése.....	23
4.2. Személyi jövedelemadó bevételek alakulása.....	26
5. A személyi jövedelemadóhárom évtizede	27
5.1. Az egykulcsos adó forradalmasított eszköze – a családi kedvezmény.....	31
6. Kitekintés az Európai Unió országainak személyi jövedelemadózáására.....	34
6.1. Belgium	34
6.2. Skandináv országok.....	34
6.3. Németország – Einkommensteuer.....	35
6.4. Egykulcsos személyi jövedelemadót alkalmazó országok az Európai Unióban	42
6.5. Többkulcsos adót alkalmazó országok az Európai Unióban.....	43
7. Befejezés	44
Irodalomjegyzék.....	46
Hivatkozott jogszabályok	48

„Ezen a világon semmire sem mondhatjuk, hogy biztos, kivéve a halált és az adót”

/Benjamin Franklin/

Bevezetés

A kutatásom tárgya a lineáris és progresszív adózás összehasonlítása. Ami az előbbi esetben a jövedelem növekedésével az adóalap nem változik, és utóbbi esetben a jövedelem növekedésével az adókulcs is változik. Tehát ezek kettő mibenlétét vizsgálom, illetve, hogy miben tér el az egyik a másiktól, pro és kontra, melyik hat ki kedvezőbben a költségvetésre, bevételekre, illetve melyik lenne optimális az adózó és az állam oldaláról egyaránt.

A dolgozatomban ki fogok térni néhány uniós ország személyi jövedelem adójára, Németországra, Belgiumra és az északi államokra.

„A személyi jövedelemadó a közteherviselést, az igazságossági maximát leginkább megvalósítani hivatott adó.”¹

A mai adórendszerünk előzményei a nyolcvanas évekig húzódik vissza. „A nyolcvanas évekig a hagyományos tervgazdaságra emlékeztető adó- és támogatási rendszer dichotóm jellege, kettészakadása – lakossági és vállalati (szövetkezeti) adórendszerre – azt jelentette, hogy a két területen önálló elvek szerint kialakított adórendszerek működtek, amelyek az intervenció célja, eszközei, tartalma, funkciója és természetesen elemei tekintetében is különböztek egymástól.”² Ahogy a vállalati-szövetkezeti jövedelemszabályozás szétbomlott további alrendszerekre, úgy a tulajdonformához fűződő jellegét el is veszítette, és már csak a tevékenység és szervezeti forma alapján tagolódott tovább. A lakossági adóbevételek 2-3%-át tették ki a költségvetési bevételeknek.

Két nagy, jelentős adóreformot említ meg Földes Gábor az Adójog című könyvében. Az egyik az 1987-1988. évi adóreform, melynek megjelenésével „... lebontották a korábbi, nagyrészt a vállalatok közvetlen adózására és az egyfázisú forgalmi adózásra épülő, számtalan kivételezéssel, politikai és gazdasági motivációjú protekcionizmussal, jövedelemnivelláló elemmel kiegészített adórendszert (jövedelemszabályozást).”³ A bruttósításhoz vezető út is megjelent, valamint eltűntek a vállalkozások közötti szektoriális és szervezeti differenciálódások is.

A másik fontos adóreform, az 1991. évi adóreform. Mai szemmel sok „ismerős” változások jelentek meg, többek között a személyi jövedelemadó, társasági adó, általános forgalmi adó, fogyasztási adó. Létrejött a helyi adók rendszere, valamint az illetékrendszer is

¹Földes Gábor: Pénzügyi Jog második kötet Adójog 2000 KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 261. o.

²Földes Gábor: Adójog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 45. o

³Földes Gábor: i.m.. 46.o.

átalakult. Az évek múlásával továbbá megjelent a gépjárműadó, a számviteli törvény, a jövedéki törvény és a vámtörvények is. Az adórendszer fő jellemzőjeként a folyamatosság említhető meg.

A személyi jövedelemadóról az 1995. évi CXVII. törvény rendelkezik. 2011 előtt a személyi jövedelemadónk progresszívan működött. 2011-től kezdődően viszont a proporcionálisan zajló adózásra állt át Magyarország, ami azt jelenti, hogy minden jövedelmet egykulcsos adó terhel. Vagyis minden adózó a jövedelmét egységesen, azonos arányban köteles befizetni. Következménye, hogy egyszerűbb az adóelőleg és az adó számítása is. További jellemzői később kerülnek kifejtésre.

1. Milyen az optimális adórendszer? Avagy mikor beszélhetünk egy társadalombarát adórendszeréről?

Az adórendszer a jövedelem-újraelosztás nélkülözhetetlen eszköze. Voltaképpen bevételt jelent a közkiadásoknak és megváltoztatja a gazdasági szereplők jövedelmét. Akkor optimális, ideális egy adórendszer, ha a lehető legkisebb adó fizetési kötelezettséget ró az adóalanyra. De sajnos messze nem ennyire könnyű ennek megvalósítása. Sok tényező játszik szerepet, akár egyszerre is, de eddig soha sehol nem sikerült megvalósulnia a teljes maga egészében. Csak elméletek, találgatások vannak arra nézve, hogy milyen tényezők teljessége kell ahhoz, hogy meg tudjon valósulni.

Adam Smith 4 alapelvet fektetett le az adókra vonatkozóan. Az első alapelv így szól: *„Minden állam alattvalóinak, amennyire csak lehet, képességük arányában, azaz az állam védelme alatt elért jövedelmük arányában kell hozzájárulniok a kormányzat fenntartásához.”*⁴ Kifejti, hogy ezen alapelv figyelembevételével vagy éppen elhagyásában megvalósítják az egyenlő vagy egyenlőtlen közteherviselést. Továbbá azt is megállapítja, hogy a három jövedelemforrás közül, ha csak az egyiket érinti az adó, akkor az adózás már egyenlőtlen, ha a másik kettőt nem terheli. A három jövedelemforrás, amelyből a magánszemély magánjövedelme ered az a munkabér, nyereség és járadék, tehát ha ezek közül nem érinti, mind a hármat, akkor megvalósul az egyenlőtlen közteherviselés. A második alapelv szerint az adónak mindenki által meghatározottnak kell lenni és nem önkényesen megállapíthatónak, valamint mindenki járuljon hozzá a közös szükségletek anyagi fedezetéhez. A fizetés idejének, módjának és az összegnek, világosnak és egyszerűen megállapíthatónak kell lennie. Szerinte ahol ezek a feltételek nem adottak ott az adózó ki van téve az állam hatalmának, aki az adószedő, „aki vagy súlyosbítja az ellenszenves adózó adóját, vagy ennek a súlyosbításnak fenyegetésével valami ajándékot vagy mellékjövedelmet csikarhat ki magának”.⁵ A harmadik alapelv szerint, az adót akkor és úgy kell beszedni, amikor az adózónak alkalmas lehet, amikor van miből fizetnie. Ez a fizetési időszakt jelent. Míg végül a negyedik alapelv, „Minden adót úgy kell kitervezni, hogy az emberek zsebéből a lehető legkevesebbet vegyen ki és vonjon el azon felül és kívül, amit az államkincstárnak hoz.”⁶ Ez értelemszerűen azt jelenti, hogy az

⁴Adam Smith: Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól 2. kötet Magyar Közgazdasági Társaság Budapest, 1940. 343.o.

⁵Adam Smith: i.m. 344. o.

⁶Adam Smith: i.m. 344.o.

adókat úgy kell kivetni, hogy az adóalany számára a lehető legkisebb terhelést, adókötelezettséget jelentsen.

Szilovics Csaba fogalmazása szerint, az optimális adórendszer nem tekinthető egy reális, valóságos adórendszernek. Voltaképpen egy olyan közbevételi rendszer kialakításának igénybevételét jelenti, amelyben az adóztatási alapelvek érvényre jutása mellett a társadalom képességeinek testhezálló hatékony adórendszer érvényesül, valamint a költségvetési kiadásokat lefedi és mind ezek mellett a társadalom jólétét is érinti. Vagyis az optimális adórendszer olyan elvárások összességét jelenti, amely megmutatja a helyes utat a hatékony, és jól működő adórendszer felé. „Az adójogi norma szerepe az optimális adórendszer kialakításában” című leírásában, arra mutat, hogy valójában három fontos tényezőt kell figyelembe venni, az optimális adórendszer megvalósítása kapcsán. Ezeket a tényezőket egy nagy halmazba sorolhatjuk. Az első csoportba tartozik a jogi jellegű tényezők, amelyek például az adó szankciók, vagyis a bírság mértéknek a megállapítása. A másodikba sorolhatjuk a közgazdasági jellegű tényezőket, mint például a marginális adókulcsok kialakítása. Míg végül az utolsó csoportba inkább etikai szempontokat találhatunk, például az adóerkölcs. Ezek együttvéve alkotják a közbevételi rendszer működését. Írásában a továbbiakban kifejtésre kerül, hogy a helyes adórendszer egyik legfontosabb követelménye az olyan adószabályok kialakítása, amelyek egyértelműek, konkrétan meg vannak fogalmazva, stabil és könnyen megérthetőek. Ennek tükrében viszont a nehezen megérthető, bonyolult és állandóan változó, vagyis instabil adószabályok alapján nem állhat meg a lábán egy helyes és hatékony adórendszer. A másik fontos kritérium, hogy az adóalanyok számára a lehető legkisebb, de ugyanakkor elfogadható mértékű adóterhelést jelentsen. Hiszen a magas adóteher adóelkerüléshez vezethet, vagy esetleg adókikerüléshez, amelynek oka a túlzott magas mértékű adó. Téves megállapítás az, hogy az adók emelésével a bevétel is nőhet. Éppen ellenkezőleg, hiszen ennek hatására egyre több adózó próbálná eltitkolni adókötelezettségét, amelyből csak még nagyobb anyagi előny származna. Ezt a tényt alátámasztom én is, mondhatni logikus is. Lényegében, ha adót emelünk nem biztos, hogy a bevétel szárnyalni fog, annak ürügyén, hogy a lakosság elfogadó lesz. Mivel az állam a lakosság adó pénzéből „él”. Ha adót emelnének, de a bérüket nem, ezen felül az árakat viszont igen, tulajdonképpen katasztrofális helyzet állna elő, nem beszélve arról, hogy a legtöbb adófizető próbálna kibújni az adó fizetési kötelezettség alól.

„A társadalmi költségek három alapvető forrása az adóbeszedés adminisztrációjának közvetlen költsége, a piaci szereplők döntéseit eltérítő torzító hatások, illetve az elosztás

*igazságosságát csorbító hatások.”*⁷ Elek Péter – Scharle Ágota szerint az optimális adózás modellek azt boncolgatják, hogy hogyan lehetne elosztani az adóterhelést az egyének között anélkül, hogy az adózásból eredő torzítás a lehető legkisebb legyen. Megállapították, hogy ezen modellek szerint az az optimális módszer, ha mindenki egy összegű adót fizet a képességétől függően. Ezt viszont nem lehet megvalósítani, mert az államnak nincs információja az egyén képességéről, és az adóalany arra törekedne, hogy a lehető legkisebbnek mutassa azt, nyilván azért, hogy kevés adót kelljen neki fizetnie. Tehát láthatjuk az igazságosság fontos szerepet játszik, mind az állam, és mind az adóalany, adófizető részéről. Kiemelkedő szerepet játszik azért, mert az optimális adórendszer megvalósulásához ez szükséges, az igazságosság érvényesülése.

⁷Elek Péter – Scharle Ágota: Optimális adózáselméletek és az empirikus mérés lehetőségei Pénzügyi Szemle 2008. 53. évf. 3. sz. 442. o.

2. Az igazságosság elve az adózásban

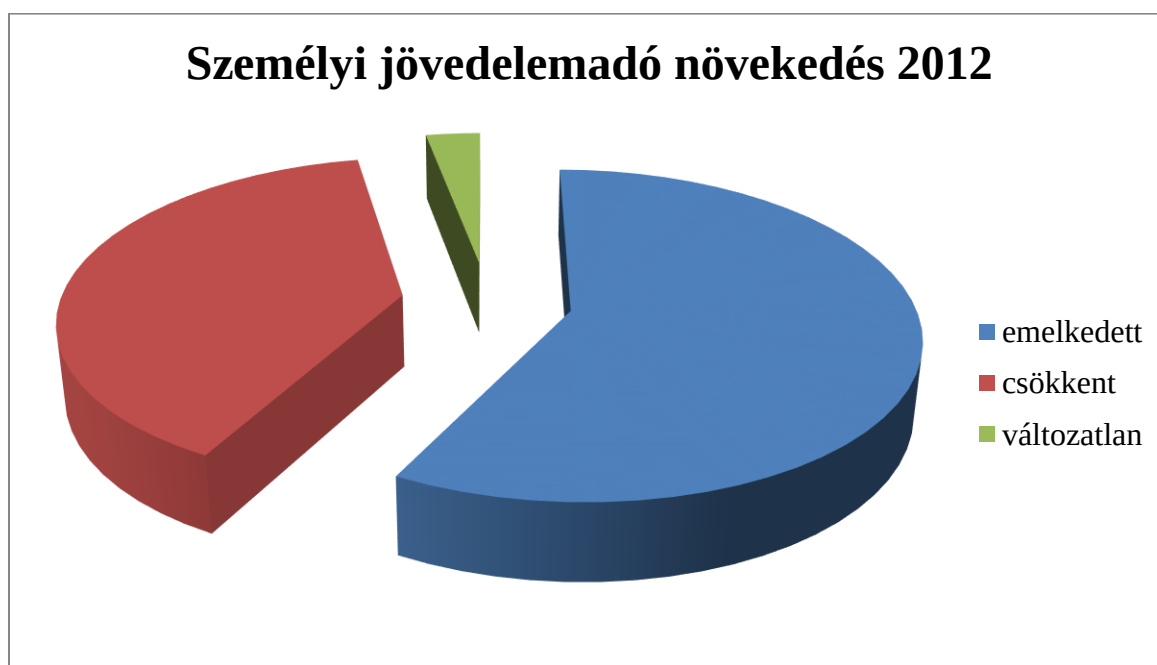
Az 1995. évi CXVII. törvényünk 1. §-ának (2) bekezdésében olvashatjuk, hogy „E törvény célja az arányosság és a méltányosság elvének érvényesítésével az állami feladatok ellátásához szükséges adóbevétel biztosítása, kivételesen egyes társadalmi, gazdasági célok megvalósulásának elősegítése.” A méltányos közteherviselés, mint adózási elvként megemlíthető, hogy „Ennek az elvnek nincs ugyan egzakt meghatározása, de általánosan elfogadott az, hogy tekintettel kell lenni az adózó helyzetére, teherviselő képességére. Ennek azonban nem mond ellent az, hogy minden dolgozó fizessen valamekkora adót (azaz már az első forintjai is adózzanak) – mert így láthatja, hogy „ő tartja el az államot”(és nem fordítva)”⁸. Zlinszky János „Keresztény erkölcs és jogászai etika” című művében a jogbeli igazságosságot fejti ki. Állítása szerint a rómaiak az *aequitas* fogalommal határozták meg a lényegét, amelynek kettős értelmet tulajdonítottak. Az egyik jelentése egyenlőség, míg a másik méltányosság. Tehát az egyenlőség és a méltányosság dualitása teszi ki a teljes igazságosságot.

Arisztotelész megfogalmazta az igazságosság egyik legfontosabb követelményeként, hogy az egyenlő dolgokat egyenlőként kell kezelni, a nem egyenlő dolgokat nem egyenlőként. Aquinói Szent Tamás szerint, ha a valóság és az értelem megegyezik, akkor valósul meg teljes egészében az igazságosság. Ronald Dworkin egyik elmélete igazolja, hogy az embereknek az igazságosságról alkotott képe sokféle, vagyis mindenkinek mást és mást jelent. Azonban Dworkin legfőbbképpen az állam és az önkormányzat függetlenségét jelölte meg, mint az igazságosság megvalósulásának kardinális feltételét. Az igazságosság sokféleségről alkotott modelljét alátámasztja Szilovics Csaba is: *„Az adóztatás igazságossága a közösségben érzékelhető igazságosság részeként értelmezhető. Néhány kisebb eltérés, jellegzetesség ellenére határait a jogi alapértékek, gyakorlati érvényesülését az általában működő társadalmi gyakorlat határozza meg, és benne a közösség értékfelfogása tükröződik. Megállapíthatjuk, hogy az adóztatási igazságosság mindig a társadalmi feltételektől meghatározottan működik, a folyamatos államháztartási reformszándékoknak kiszolgáltatottan.”*⁹ E szerint, ha ezek a feltételek megvalósulnának, akkor ezzel együtt az optimális adórendszer valósulna meg, vagy akár abba az irányba haladnánk. Ebből is látszik, hogy nincsen egységesen kialakított fogalom az igazságosságról, még is sokan próbálnak mindig arra törekedni, hogy pontosan megfogalmazzák, de ahány ember annyiféle vélemény. Nem lehet tökéletes igazságosságot

⁸Giday András: Melyik adónk legyen egykulcsú? Pénzügyi Szemle 2017/2 132. o.

⁹Szilovics Csaba: Az igazságosság érvényesülése az adóztatásban 54. o.

kialakítani. Mert mindig valamelyik társadalmi réteget sújtja. Természetesen ez attól is függ, hogy az államnak mennyire sikerül egy olyan igazságos adórendszert kiépíteni, amelyben legalább a legtöbb embernek megfelel, azt igazságosnak tartja. Nem kizárt, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadó is lehet igazságos. Ez azonban felveti az adott ország eszközrendszerének problémakezelő képességét. Nincs kétely abban, hogy egy adómentes sávval kiegészítve viszonylag helyben is vagyunk. Magyarországot 2009-ig az egyik legprogresszívabb országnak tartották Európában és erre válaszul akarták bevezetni a lineáris adózást, amely nem is kérdéses, hogy miért. Egy sokkal egyszerűbb, átláthatóbb, költségkímélő hatású és ellenőrzésű rendszert akartak. Az egykulcsos adórendszer bevezetése nem volt tárkarokkal várt esemény, mivel bevezetésével eltörölték az adójóváírás intézményét. Az adójóváírás intézménye „A számított adót csökkentő jogintézmény az adójóváírás, amely az adóévben megszerzett bér és arra tekintettel megállapított adóalap-kiegészítés együttes összegének 16 százaléka, de legfeljebb jogosultsági hónaponként 12 100 forint (éves szinten összesen 145 200 forint), feltéve, hogy a magánszemély összes jövedelme az adóévben nem haladja meg a jogosultsági határt, a 2 millió 750 ezer forintot.”¹⁰ Tehát ez azoknak kedvezett, akik a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkezőknek egy meghatározott szintig adófizetés alól mentesítést jelentett. Azonban a bevezetéséhez fűződő remény csak egy vízió maradt.

¹⁰Kovács Mária: Az adójóváírás intézménye 2011-ben. Adóvilág 2011. március XV. évf. 04. szám 17. o.

A kördiagramon jól látható az, hogy a 2012-ben benyújtott személyi jövedelem adóbevallás alapján a benyújtóknak pontosan 57,8 százalékanak emelkedett az adója, 39,2 százaléknak csökkent és csupán a 3 százalékanak maradt változatlan. Ez azt jelenti, hogy a minimálbér körüli keresőknek csaknem 46 százalékkal nőtt az adója. Ez az adójóváírás intézmény eltörlésének „köszönhető”. Tehát igazságos az egykulcsos adózás? Lentner Csaba álláspontja szerint a bevezetésének igazi célja, hogy az államháztartás pénzügyi balanszát, stabilitását javítsa a költségvetési intézményeken keresztül és mindemellett többletteljesítésre is sarkalljon.

Az igazságosság érdekében mégis egy olyan adórendszer kiépítése a fontos, hogy ne valami kötelező rosszra sulykoljon minket, tehát ne essen terhünkre egy kellemetlen kötelességet teljesítenünk, és ebből kifolyólag kerüljük el ezt a kötelezettséget, hanem éppen ellenkezőleg, az állam által nyújtott szolgáltatások ellenértékeként fogjuk fel.

Az igazságosság elvének elengedhetetlen feltétele a horizontális és a vertikális értelmezés. A horizontális értelmezés alapján, az adómértékének egyenlőnek kell lennie egy adott jövedelemszintig. Míg a vertikális értelmezés esetén a magasabb jövedelemmel rendelkezők fizessenek több adót. Ezek megvalósulhatnak vagy a lineáris – vagyis az egykulcsos adózás megoldással – vagy a progresszív – sávós – adóztatással. Szilovics Csaba az igazságosság szempontjából fontosnak tartja, hogy az állam a tényleges adókulcs(ok) mellett milyen adómentességeket, adókedvezményeket alkalmaz, a kormány hogyan kezeli az alacsony jövedelmeket, valamint milyen az állami szolgáltatások színvonala és azok a hozzáférés lehetősége az állampolgárok számára¹¹.

Igazságos-e egy olyan adórendszer, melyben mindenki egyformán adózik független a jövedelmétől? Én erre azt válaszolnám, hogy részben. De bővebben megfogalmazva, az egykulcsos adózást abban az értelemben tartom igazságosnak, hogy ha az egyenlőséget nézzük, akkor tényleg mindenki ugyanannyit adózzon. Hiszen aki többet keres, az így is többet adózik, mint az, akinek nincsen. Azonban ha a rendszer mögé nézünk, azt kell, hogy lássuk, hogy ez csak egy illúzió. Ugyanis, nincs megállapítva adómentes jövedelemhatár, ami alatt nem kell adózni, így akinek a minimálbér alatti keresete van, annak az adózás, a legnagyobb terhet jelenti. Hiszen az ilyen emberek, hitelt vesznek fel, hogy ki tudják fizetni az adósságaikat és még ezután is fizetnek adót. Úgymond adósság hátán vannak, az egész életüket a megélhetésért áldozzák fel. Arról nem beszélve, hogy ezeket az embereket foglalkoztatni is kell. De, egy ilyen körülményben lévő embernek a tanulás, hogy foglalkoztathatóvá váljon, nem adatik meg. Hiszen a megélhetésért kell küzdeniük olyan, mint az állatvilág, ahol folyton az élelem után

¹¹Szilovics Csaba: Az egykulcsos adó igazságosságáról JURA 21. évf. 2015. 1. szám 136. o.

kell kutatni, hogy túléljük. Ezen az emberiség rég túlnőtt már. Véleményem szerint, az elsődleges, hogy senkit ne hagyjunk cserben, karoljuk fel, fektessünk bele támogatást. Hiszen nagyon sok ilyen nehéz helyzetben lévő ember van, aki akar tanulni, és megfelelő munkaerőforrás lenne. Úgy gondolom, hogy az államnak a legfőbb feladata ez lehetne. A közmunka nem megoldás, mivel ez az adófizetők pénzéből van fenntartva.

Azt az elképzelést, hogy a pénz jobb helyen van a magánembereknél, mint az államnál, először Arthur Laffer amerikai közgazdász vetette fel. A teóriának az a lényege, hogy ha az embereknél hagyjuk a pénzt, akkor ők munkahelyeket fognak teremteni és azáltal, hogy csökkentik az adót, nem kevesebb, hanem több bevétele lesz az államnak. Azonban a valóságban ez nem így működik, soha nem is jött be. Ronald Reagan egykori amerikai elnök elnöksége alatt alkalmazta ezt a módszert. Amikor Reagan csökkentette az adókulcsokat, egy nagy költségvetési lyuk keletkezett, egy deficit. Azért, hogy ezt a problémát orvosolják, az eladósodásokból próbálták ezt a lukat betömni. Reagan elnöksége alatt, ekkor duzzadt óriásira az adósság állománya. Másik példa Margaret Thatcher, az Egyesült Királyság volt miniszterelnöke, elnöksége alatt egyrészt a kiadásokat csökkentették és ezt azzal kompenzálták, hogy megválták az államnak azon kiadásait, mint például az oktatás. Másrészt, áttolták a beruházásokat a magánszektor adósságaira, vagyis a háztartások és a magánszektor adósodott el. Magyarországon az volt az érv 2011 előtt, hogy majd az egykulcsos adózás bevezetésével jobb lesz. Munkahelyet teremtenek, több bevétel lesz, stb. Azonban a tervezett egy millió munkahely teremtése mellett csupán nyolcvanezer munkahelyet sikerült teremteni, ha nem számoljuk bele a külföldön szerzett munkahelyeket és a közmunkát. Ez azt jelenti, hogy a GDP 6-7%-át tettük bele az uniós transzferekből ebbe a gazdaságba, a nagy részét az építőiparba. Ha viszont ezek a transzferek nem lennének, akkor ez a nyolcvanezer munkahely se lenne. Tehát, ami igazából munkahelyet teremtett az nem az egykulcsos adónak köszönhetjük, hanem ezeknek az uniós transzfereknek. A költségvetésre gyakorolt hatása tekintetében meg kell említeni, hogy az egykulcsos adó bevezetése óta, egy 2015-ös felmérés szerint, az állam nem tudott annyi adót beszedni, mint amennyit 2010-ben betudott. A 2011-es bevezetése után a költségvetést egy nagy veszteség érte, szintén egy lyukat generált, egy deficitet, amelynek összege megközelítőleg 440 milliárd forint, és évről-évre nagyjából ennyi hiányzik a költségvetésből, azáltal, hogy nincsen progresszív adózás. Az Európai Bizottság úgy tudott minket „kimenteni” a túlzott deficit eljárás alól, hogy megszorításokat alkalmazott a kiadási oldalon, mint például oktatás, amelynek eredménye látszik a PISA-jelentéseken¹². Arról tesz

¹²Programme for International Student Assessment, azaz a nemzetközi tanulói teljesítménymérés programja 2015.

igazolást, hogy az OECD-ben¹³ mi rendelkezünk a legszelektívebb oktatási rendszerrel. Vagyis amíg Nyugat-Magyarországon és Budapesten jó minőségű iskolákkal rendelkezik, addig Kelet-Magyarországon ennek az ellenkezője. Drasztikusan csökkent, romlott az egészségügyre fordított kiadások aránya is a GDP-n belül is¹⁴.

A másik oldalról nézve, ami a tehetősebbeket illeti, őket sem szabad jelentősen túlterhelni. Hiszen nekik sem kedvez az, ha ugyanannyi fizetésért többet adóznak egy progresszív adórendszerben. Szerintem számukra is kellene béremelést kezdeményezni, és abból az összegből kell újraosztani. A több keresettel rendelkezők egy magasabb szintű fogyasztást teljesítenek és megtakarítanak, így számukra könnyebb a megélhetés. Pogátsa Zoltán, egy interjú keretén belül fogalmazta meg, hogy szerinte egy olyan adórendszer az igazságos, ahol a megtakarításra képes tagjaitól osztja újra a forrásokat, és nem pedig azoktól, akiknek nincsen megtakarítás, illetve a megélhetés is nehézkes és ezáltal adósság, hitel felvételére kényszerülnek. De természetesen az ő kárukra se hozhatunk intézkedést, mert az nem megoldás.

Tehát ha jól megnézzük, minden összefügg, egy láncreakciót hozunk létre azáltal, hogy elkezdünk egy kicsit visszakanyarodni a progresszív adó visszahozása felé. Talán a fejlődés, a helyes út egyik eszköze.

¹³Gazdasági Együttműködés és Fejlesztési Szervezet, amelynek Magyarország 1996 óta tagja.

¹⁴<https://ujegyenloseg.hu/egykulcsos-vagy-progressziv-melyik-az-igazsagosabb-adorendszer/> (2020.08.12.)

3. Az egy- és többkulcsos adózásról

A hatékonyság elve sikeres érvényesülése megköveteli, hogy az adórendszer adókedvezmények és kivételek sokaságától mentes legyen, mindemellett az adózói kört szélesíteni kell és ezzel egyidejűleg az adómértéket redukálni.

„Az OECD vizsgálata szerint ritkán beszélhetünk tisztán egykulcsos adórendszerről. Valójában négyféle változata képzelhető el a rendszernek [...]:

- egykulcsos adórendszer mentességek nélkül;
- egykulcsos adórendszer mentességgel;
- egykulcsos adórendszer adójóváírással;
- gazdasági társaságok jövedelmeire is kiterjesztett egykulcsos rendszer.”¹⁵

Két jelentős időszakot hoznék fel, amely az egyik a nyolcvanas évek a másik a kilencvenes évek. A nyolcvanas években alapvetően Európa számított mintának, mint adózás téren, hiszen egy erőteljes progresszív adóztatást folytató országokkal volt tele. Itt érdemes megemlíteni, hogy ezekre az országokra jellemző volt, hogy ahol 30 éven át alkalmazták, ott csak pár évig volt infláció, illetve volt nagyjából két év a háború után, hogy, aki pénzre és/vagy vagyonra akart szert tenni, az betartotta az adózásra vonatkozó szabályokat és ennek hatására bevezették az erősebb progresszivitást. Természetesen ez a modell mérséklődött, hiszen már sehol nem találunk olyan mértéket, amely 60 vagy akár 70 százalékban állapítják meg a személyi jövedelemadót. Igaz van magas adósáv, de maximum 50 százalék körüli értéket állapítanak meg, de ez a sáv csak azokra vonatkozik, akik igazán vagyonosak, vagy rendkívül magas jövedelemmel rendelkeznek. A másik időszak, amit meg kell említeni, az a kilencvenes évek, amikor is megjelent a mai értelemben vett egykulcsos adó. A keleti blokk felbomlásának hatására, a volt Szovjetunió utódállamaiban jelentek meg először az egykulcsos adózást alkalmazó országok.

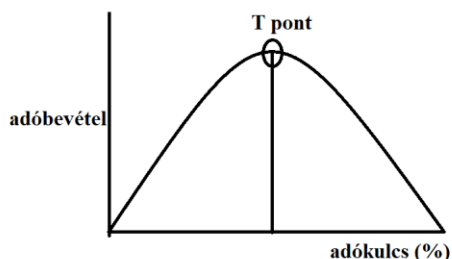
3.1. Egykulcsos adó előnyei

Az első előnyként vegyük a fizetőképesség szempontjából, az egykulcsos adórendszer rivaldafényében a teljesítmény és annak ellenértékéül szolgáló bevétel áll. Ebből kifolyólag a teljesítmény elve alapján nem tűnik igazságtalannak, hogy akik többet keresnek, azok arányosan nagyobb adózási kötelezettséget rójanak le. Vagyis aki többet és jobban dolgozik, az

¹⁵Vörös Gyula – Kodenko Jekatyerina – Komáromi Katalin: Az egykulcsos személyi jövedelemadóról LV. évfolyam 2010/2. Pénzügyi Szemle 347. o.

többet is keres, és ezzel arányosan nő az adó befizetési kötelezettségük. Tehát ebből az következik, hogy az egykulcsos rendszer részben úgy valósítható meg, hogy adókedvezményeket és adómentes jövedelemsávokat biztosítunk.

Az egykulcsos adórendszer Robert Hall és Alvin Rabushka nevéhez fűződik, ők voltak, akik az 1980-as években dolgozták ki elméletüket, miszerint az optimális adókulcs 19 százalék, valamint egy adómentes határt állapítottak meg, amely a 25000 dollár. Fel kell vetni Arthur Laffert, akinek a nevéhez fűződik az ún. Laffer-görbe, megmutatja, hogy az alacsony adóztatással meredeken nő az adóbevétel. Az ábrán jól látható, hogy ahogy növekszik az adóbevétel az adókulcs növelésével együtt, de csak addig a pontig, ameddig el nem éri az adótömeg maximumot. Ez a pont a T pont. Ez a pont jelzi, hogy ezen túlmenően növekvő adókulcs, az adómegkerülésekhez és a munkakedv leamortizálódásához vezethet.

Azonban a görbe pontos alakját lehetetlen megállapítani, hiszen egyik ország kormánya sem tudja megállapítani pontosan a T pontot, hogy mennyi az adótömeg maximuma vagy, hogy milyen hatással lenne az adók csökkenése az adóbevételekre. Az Egyesült Államok erre a példa, amikor a fegyverkezési idején a költségvetési hiány az egekbe szökött. Azonban jó példa is hozható ezzel kapcsolatban. Calvin Coolidge elnök, az Amerikai Egyesült Államok 30. elnöke, a személyi jövedelemadó kulcsát 73 százalékról, lassacskán 25 százalékra vitte. Ennek köszönhetően az USA gazdasága virágzott évi 6 százalékkal nőtt, mindezt úgy, hogy a beszedett adóból származó bevételek 61 százalékkal nőttek.

Az egykulcsos adó hívei előnyként híresztelik, hogy:

- növekszik a lakosság jövedelme

- így növekszik a fogyasztás (gazdasági növekedés segítőeszköze) és a megtakarítás (amely növeli a beruházásokat) is
- a foglalkoztatás növekszik
- az adott ország versenyképessége nő
- adómorál javulása
- adóadminisztrációs költségek (anyagi eszközének) redukálása

„Az Egyesült Államokban elképesztő méreteket ölt az adórendszer fenntartásának adminisztrációs költsége. Az adótörvények tizenkétszer hosszabbak Shakespeare összes művénél és tizenötször a Bibliánál. Így az egyszerűbb adórendszer által megtakarított pénz és idő figyelembevételével szintén vonzó lehet az egykulcsos adórendszer bevezetése.”¹⁶ írták még 2005-ben, amikor még az egykulcsos adózás bevezetése még csak tervben volt.

3.2. Egykulcsos adó hátránya

Fő hátránya, hogy növeli a társadalmi egyenlőtlenséget, társadalmi rétegek között szít vitákat, feszültséget kelt. Hiszen egy viszonylag szűk rétegnek kedvez, az pedig a felső réteg. Az alsó rétegnek egyértelműen katasztrofális. Fokozza a tőke és a munkaerő elvándorlását, mivel pénzügyi versenyhez vezethet. Leginkább odavándorolnak, ahol progresszív adózás van, kedvezőbb adózások, kedvezőbb feltételek. A rendszerre történő áttérése, zavaros időszakot hoz létre és méghozzá költségeset is. Ugyanis a felső rétegnél marad jelentős vagyontömeg, míg az alsó- és középrétegnek eltűnne a jövedelme, sőt így jelentősen megnő az adófizetési kötelezettségük. Valamint előhozható, hogy az évek múlásával gazdasági nehézségek adódhatnak.

Hazafi Zsolt *Túltolták a biciklit?* című cikkében arról írt, hogy egy 2006-os CEMI¹⁷ tanulmány azt állította, hogy a magyar költségvetés nagysága megközelíti a nemzetközi átlagot, a foglalkoztatást terhelő adóráták kirívóan magasak. „Az átlagjövedelem fölötti szinteken a különbség a felső (azaz az úgynevezett gazdagokat sújtó) szja-kulcsnak „köszönhetően” tovább nő, és az átlagjövedelem 167 százaléknál már 13 százalékponttal magasabb a magyar adóteher az európai átlagnál. Ez azt jelenti, hogy Magyarországon a középosztályt és a felsőosztályt átlagon felül „büntette” az adórendszer.”¹⁸ A magas adóráták miatt egyre többen bújtak ki az adófizetési kötelezettség alól, és az összes adózó közül csak 44%-a vallotta be adóját. Ezek hatására az elismert közgazdászok csoportja javasolta az egykulcsos adórendszer bevezetését.

¹⁶Vörös Gyula – Kodenko Jekatyerina – Komáromi Katalin: i.m. 357. o.

¹⁷Central European Management Intelligence

¹⁸Hazafi Zsolt: *Túltolták a biciklit? Az egykulcsos adó és a Fidesz* (<http://www.atv.hu/belfold/20131130-tultoltak-a-biciklit-az-egykulcsos-ado-es-a-fidesz>) (2020.08.13.)

Cikkében ismertetésre került, hogy a 2011-es szja-bevallásokról szóló tanulmányok alapján tíz részre osztotta a társadalmat. A tanulmányok szerint 2010 és 2013 között az szja-reform évi 444 milliárd forinttal redukálta a magyar állam bevételeit. Hazafi Zsolt megállapította, hogy „Az adócsökkentés 74 százaléka azonban a két legmagasabb jövedelmi tizedhez tartozó, gyermektelen állampolgárok nettó jövedelmét növeli, a változások hatására viszont az alsó hét jövedelmi tized adóterhelése összesen 134 milliárd forinttal emelkedett.”¹⁹ Ez azt jelenti, hogy azok az emberek, akik minimálbért kerestek vagy az alatt, azoknak magasabb lett az adójuk, így kevesebb lett a jövedelmük. „A nyolcadik tized – az átlagbért keresők (évi 2–2,6 millió) – adója viszont kismértékben csökkent, a kilencediké (az évi 2,6–3,7 milliót keresőké) 72 milliárd forinttal mérséklődött, míg a legmagasabb jövedelműek, az évi 3,7 milliónál magasabb jövedelemmel rendelkezők adója összesen 501 milliárd forinttal zsugorodott. Nekik átlagban 100 ezer forinttal is magasabb lett az adózott jövedelmük.”²⁰

Az egykulcsos rendszer híveivel szemben felhozható, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek fokozódása és a társadalmi igazságosság sérül. Igaz, nagyon sok politikus, sőt még közgazdászok az egykulcsos személyi jövedelemadóztatást tartották ideálisnak, az előnyként említettek esetében, amelyek be is következhetek volna. Az egykulcsos adózás a 16 százalékos bevezetések elmondható, hogy inkább a magasabb jövedelműek jártak jobban, hiszen a havi nettó átlagkeresetüket növelte, azonban a kevesebb keresetűeknek éppen ellenkezőleg, csökkent havi 2000 forinttal.²¹

Úgy vélem, hogy az egykulcsos adózás inkább a magasabb jövedelműeknek kedvez, mintsem az alacsony jövedelműeknek. Ez természetesen mindenki átláthatja, de úgy gondolom, hogy hosszabb távon ez nem megfelelő, mivel akkor jelentősen megerősödne a szegény és gazdag réteg, a középréteg viszont két tűz közé kerülne. Akik szerencsésebben jártak, azok a felső réteghez kerülnek, akik kevésbé, vagyis az életük során bekövetkezne olyan jelentős tényező, amely az alsó réteghez húzná. Gondolok itt állás elvesztésre, ekkor családok esetében egy keresetből élnének meg, amely szintén nem magas jövedelmű. Kétségkívül tehát az egykulcsos adórendszer a többet kereső embereknek kedvez.

Érdemes megemlíteni Milton Friedman permanens jövedelemelméletét (1951), mely szerint a megtakarítások és fogyasztások meghatározásakor a permanens jövedelmeket helyezik előtérbe. Magyarul, ha a hosszú távon emelkedik az emberek jövedelme, akkor a fogyasztás is

¹⁹Hazafi Zsolt: i.m.

²⁰Hazafi Zsolt: i.m.

²¹Vargáné Bosnyák Ildikó: Az egykulcsos jövedelemadó rövid távú hatásai Magyarországon Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények, Bessenyei Könyvkiadó Nyíregyháza 2012. IV. évf. 2. szám 199. o.

emelkedni fog, amennyiben viszont egyszeri vagy átmeneti a többletjövedelem, akkor inkább az emberek megtakarítanak. Ezt mutatja ki Franco Modigliani életciklus modellje is, hogy az emberek hosszabb távon szerzett jövedelmüket félreteszik, megtakarítanak, hogy majd a nyugdíjas éveikben legyen miből fogyasztaniuk. Hiszen a fogyasztásaik kiegyenlítése érdekében az emberek rendszeresen takarítanak meg éppen ezért.

Elviekben a progresszivitás feltételezné a magas marginális kulcsok létét, amely csökkenti a gazdasági növekedést, a beruházásokat és a tőkeképződéseket. Azonban gyakorlatban más látszódik. Európa néhány országában ahol egykulcsos személyi jövedelemadózt folytatnak, a sok adókedvezmények, az adójóváírás intézménye és az adóminimumok hatására már inkább többkulcsosak, mint egy. Ezek szerint tökéletes egykulcsos adó nem is létezik.

Beszélhetünk horizontális és vertikális méltányosságról. Előbbinél azt jelenti, hogy az azonos fizetési kapacitású embereket azonos összeg fizetésére, míg utóbbi azt jelenti, hogy magasabb jövedelemmel rendelkezők magasabb összeg fizetésére kötelezik. A lineáris adózás legfőbb gyengesége, hogy nem tudja megvalósítani a vertikális igazságosság elvét, így az alacsonyabb rétegeknél az adóelkerülés jobban megfigyelhető²². Vargáné Bosnyák Ildikó „Az egykulcsos jövedelemadó rövid távú hatásai Magyarországon” c. művében a helyettesítő hatásról ír, amely azt jelenti, hogy viszonylag magas munkabér mellett a munkavállaló a szabadidejét is egy jobban fizető munkával helyettesíti. Azonban a hatása éppen ennek a teljes ellentéte, hiszen a magas órabér mellett kevesebb munkaórával ugyanazt a munkabért is elérheti. A cikkben leírt szakirodalom alapján elmondható, hogy a helyettesítő hatás érvényesíthető, sőt érvényesül is, vagyis a munka mennyisége nő a jövedelemmel és így a keresletnek is növekednie kellene. De itthon sajnos ez nem figyelhető meg. A tanulmányban szereplő táblázatok alapján elmondható, hogy a foglalkoztatás csekély módon emelkedett, de a munkanélküliség viszont nem. Oka, hogy „a hazai munkavállalók nagy részét kitevő, képzetlen vagy alacsony képzettségű, valamint roma munkavállalók jövedelme éppen, hogy csökkent az egykulcsos jövedelemadó bevezetését követően, hiszen mint ahogy azt korábban említettük az alacsonyabb jövedelműek jártak rosszul a 16%-os SZJA bevezetésével”.²³ Ergo bevezetése sikerrel járt volna, csak a megfelelő időben kellett volna megtenni. Igazából sem a várt

²²Vörös Gyula – Kodenko Jekatyerina – Komáromi Katalin: Az egykulcsos személyi jövedelemadóról LV. évfolyam 2010/2 Pénzügyi Szemle 362. o.

²³Vargáné Bosnyák Ildikó: Az egykulcsos jövedelemadó rövid távú hatásai Magyarországon. Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények, Bessenyei Könyvkiadó Nyíregyháza 2012. IV. évf. 2. szám 203. o

keresetnövelést sem a foglalkoztatás növelő hatást nem hozta el, és ezen két tényező hiánya miatt a várt gazdasági növekedés is elmaradt a várttól, vagyis kontra-produktív hatású.

Az egykulcsos adórendszert tipikusan a keleti országokban alkalmazzák, ott ahol korábban szocializmus államforma volt. Elsőként a volt Szovjetunió utódállamaiban vezették be. Elsők között szerepelt Észtország és Litvánia 1994-ben, utánuk Lettország 1997-ben. Célja, hogy csökkentsék a munkát terhelő adókat. Azonban ezek az országok a bevezetés után nehézséget tapasztaltak. Egyrészt az adóbevételek nem fedezték kellően az állami szintű költségeket, másrészt a kevesebb keresettel rendelkezők költségeit se tudta fedezni. Míg a nyugati országokra inkább a progresszív többkulcsos adórendszer a jellemző. Magyarországon is progresszív adózás volt egészen 2010-ig, adójóváírás intézményével és adókedvezmények dinamikus rendszerével vegyítve. 2011-ben bevezették az egykulcsos adózást, amelynek még akkori mértéke 16% volt. Az egykulcsos adórendszer bevezető országoknak arra kell figyelniük, hogy mekkora a redisztribúció mértéke, a munka és a tőke jellegű jövedelmek milyen arányban legyen megadóztatva, továbbá milyen intézkedéseket tegyenek meg annak érdekében, hogy a társadalmi egyenlőtlenségeket elkerüljék. 2007-ben az European Commission megállapította, hogy az egykulcsos adórendszer nem a hatékonyság, hanem inkább az értékválasztás kérdése. A bevezetésében abban reménykedtek, hogy növekedni fognak az adóbevételek az adóelkerülés visszaszorul, és a gazdaság fellendül. Nálunk rossz időben történt. Hiszen az adójóváírás intézményét eltörölték, a kevesebb keresetűeknek az adóterhelés jóval megnövekedett, a nyugdíjbiztosítási és az egészszbiztosítási járulékok emelkedése miatt. A fejlettebb, nyugati országok a progresszivitás mellett állnak ki, tagadják az egykulcsos adózás lehetséges jótékony hatásait. A lineáris adózást pártolók szerint a társadalmi feszültség megnövekedne, ha elhagynák a sávot.

„Az egykulcsos adót kritizálók két dolgot hangsúlyoznak. Az egyik az, hogy a tehetősebbeknél jelentős összeg maradt kinn az áttéréskor. A másik pusztán elvi kritika (aki tehetősebb, fizessen többet). Az előbbi tény – a tehetősebb felső ötöd jövedelme emelkedett az átálláskor. Ez mintegy 350–400 milliárd forintot tett ki. A gyereket nevelők számára hozott meg többletet az adó (akkor közel 200 milliárd forintot). A többiek számára az áttérés alapvetően semleges volt, mivel a rövidebb későbbi érvényesített úgynevezett elvárt béremelés kompenzálta az adóterhek emelkedését.”²⁴

Azt gondolom, hogy a fejlődés felé vezető út, a többkulcsos adó visszahozása, mivel a nyugati világban sehol nem találunk egykulcsos adókat alkalmazó országot. Se Nyugat-

²⁴Giday András: i.m.135.o.

Európában, se Amerikában. Náluk progresszív adózás folyik. Köztudott, hogy a nyugati világ virágzik, egészségügyben, oktatásban és a gazdaságban is. Az egykulcsos adózás némiképpen igazságos, de csak olyan szinten, hogy mindenki egységesen, ugyanannyit adózik. Úgy látom, hogy csak ebben az egy tulajdonságában van némi igazság ebből a szempontból. De nagyon sok másik oldalról nézve épphogy igazságtalan. Mivel a kiskeresetűek nem tudnak félretenni, sőt sokuk megélni sem! Olykor hitelek felvételére kényszerülnek, hogy az életben haladni tudjanak, vagy akár egy tartozást kifizessenek, melyre újabb hitelt vesznek fel, és ezek gyarapodnak, így egy ördögi kört alkotva. Azok akik, jóval többet keresnek, jóval többet el is tudnak tenni, illetve sokkal jobb körülményben is élhetnek, a több jövedelemnek és kevesebb adózási arálynak köszönhetően. Az igazságosság jelentését e téren úgy értelmezném, hogy „Igazságosabb egy olyan adórendszer, amely a közösség megtakarításra képes tagjaitól osztja újra a forrásokat, és nem azoktól vonja el, akik igazából megélni is képtelenek, és adósságra kényszerülnek.”²⁵

Be kell látnunk, hogy az egykulcsos adórendszer nem megoldás, nem varázsszer, amely azonnal vagy akár hosszabb távon megoldaná az adott ország problémáját, gazdasági nehézségeit. Mitchell (2007) a massachusettsi Cato Intézet vezető munkatársa az egykulcsos adózásról azt állította, hogy azaz ország, amely ezt az utat választja, annak, azaz üzenete, hogy valójában hanyatlóban van az osztályharc politikája.

3.3. Többkulcsos adó előnyei

Egyik legfőbb előnyként hozható, hogy a társadalom igazságérzete szerint igazságosabb rendszere, hiszen megelőzi a politikai és társadalmi instabilitást azzal, hogy korlátozza a társadalmi rétegek közti különbséget, szakadékot. Továbbá védi az alacsony jövedelműeket az adózás alól, vagy akár kevés adófizetési kötelezettséget rónak rájuk. Valamint a legtöbb állami bevétel a többkulcsos adóból folyhat be.

A progresszív adóztatást Adam Smith javasolta még a XVIII. században, ma már inkább a társadalmi szolidaritást hangsúlyozza, neves közgazdászok, baloldali és szociáldemokrata politikusok érvelnek mellette. Lényege, hogy igazságosabb módon osztja újra a jövedelmet, úgy hogy, a gazdagabbak felől, vagyis a magasabb jövedelműektől a jövedelmet nagyobb arányban áramolja át a szegényebbek felé az államháztartás újraelosztási rendszerén keresztül. Amolyan Robin Hood-módszer, csak itt nem veszik el, nem ellopják a gazdagoktól és adják

²⁵<https://ujegyenloseg.hu/egykulcsos-vagy-progressziv-melyik-az-igazsagosabb-adorendszer/> (2020.08.12.)

oda a szegény embereknek. E módszer jellege abból fakad, hogy a kisebb jövedelműeket kevés adóval sújtják, vagy akár olyan is előfordulhat, hogy egyáltalán nem kell személyi jövedelemadót fizetniük, vagyis egy olyan sávba tartoznak, amelyre adómentességet állapítottak meg.

Nem kizárt, hogy a progresszív adózás ugyanúgy társadalmi elégedetlenséget szülhet, azonban sokkal kisebb az a sáv, mint ha egykulcsos adózást alkalmaznánk. Kupa Mihály, volt pénzügyminiszterünk is a progresszív adózás mellett foglal állást. Állítása szerint az egykulcsos adó hatására igen jelentős jövedelem elvonás látszódna a kevesebb keresettel rendelkezők terhére a magasabb jövedelemmel rendelkezők javára, amolyan elvonnák a pénzt a tehetősebb emberek a szegényebektől.

„Alkotmánybírósági határozatok értelmében meghatározott a teljesítőképeség szerinti adózás követelménye. Az adóztatás vertikális és horizontális elve alapján az azonos jövedelmi szinten élőket azonos mértékben kell adóztatni, míg a magasabb jövedelműek arányaiban is több adót kell, hogy fizessenek. Nemcsak az minősíthető alkotmányellenesnek, ha azonos helyzetben lévő csoportra eltérő szabályozást alkalmaznak, hanem az is, amikor lényegesen eltérő helyzetű csoportokra ugyanazon szabályok vonatkoznak.”²⁶

Néhány szakértő szerint „a progresszív adó a fiskális politika közvetett eszközeként stabilizálhatja a költségvetést és segíthet a konjunktúra ciklusok kisimításában”.²⁷ A két adórendszer közti különbség igazából nem is a kevés keresettel rendelkezők között mutatható ki, hanem a magasabb keresettel rendelkezőkkel való bánásmód alapján határozható meg. „John Stuart Mill óta – írja Musgrave – a vertikális méltányosság kérdését az egyenlő áldozat fogalomrendszerében vizsgálják. Akkor mondhatjuk azt, hogy az adófizetők egyenlő elbírálás alá esnek, ha az általuk fizetett adó egyenlő áldozatot vagy jóléti veszteséget takar. A jóléti veszteség viszont összefügg a jövedelem egy részének elvesztésével. Ha a jólét és a jövedelem szintje közti kapcsolat (pontosabban az egyes jövedelemszintekhez tartozó határhaszon) minden adófizető esetében ugyanaz, akkor az egyenlő áldozat szabálya szerint az egyenlő jövedelemmel (vagy fizetőképességgel) rendelkezőknek ugyanakkora mértékben kell hozzájárulniuk a közteherviseléshez.”²⁸ Ebből láthatjuk, hogy Musgrave is a progresszív adózás

²⁶Vörös Gyula – Kodenko Jekatyerina – Komáromi Katalin: Az egykulcsos személyi jövedelemadóról LV. évfolyam 2010/2 Pénzügyi Szemle 361. o.

²⁷Szilovics Csaba: Az egykulcsos adó igazságáról JURA 21. évf. 2015. 1. szám 140. o.

²⁸Musgrave A. – Musgrave P.: Az egyenlő teherviselés (az adózási méltányosság) megközelítési módjai. Adózás, adórendszerek, adóreformok – Elvek, elméletek, tapasztalatok (Szerk. Semjén András) Szociálpolitikai Értesítő 1993. 1-2. sz. 50. o

mellett érvel. Azt tartja igazságosnak, hogy a különböző jövedelmekhez méltányos adóterhelés alapján egyenlő adóterhelést alkalmazzanak.

„Véleményem szerint társadalmilag hasznos a fogyasztás és a termelés növelésének támogatása, nem látom be, hogy miért kellene az adóztatásban a kisebb teljesítményt, a kisebb jövedelmet honorálni, ahogy Stiglitz fogalmaz az adóalanyok nem egyformák, sem igényeikben, sem értékrendjükben, van, aki a kevesebbel is beéri. Számos ember úgy dönt, hogy szabadidejében nem tanul, nem dolgozik, nem fektet be a jövőbe, hanem például horgászni jár. Ha e döntésének hatására jövedelme csökken vagy alacsony marad, miért lenne az társadalmilag hasznos? Miért jelentene igazságosabb elosztási rendszert az, ha ezt a gondolkodásmódot támogatnánk?”²⁹. Nem értek egyet részben ezzel a kijelentéssel, mivel nagyon sok ember nem azért nem keres többet, mert lusta lenne és beéri kevesebbel. Hanem azért mert például nincs pénze továbbtanulni, a helyzete, körülményei nem adottak ahhoz, hogy a továbbtanulási vagy képzési lehetőségeket megragadja. Természetesen itt is vannak kivételek, hiszen van, akit tényleg egyszerűen nem érdekli a tovább fejlődési opciója. Szabadidőnek viszont kell lennie ahhoz, hogy az ember elméje kikapcsoljon kicsit, hogy hatékonyabban tudjon dolgozni és ne örüljön meg.

Nem nehéz kitalálni, hogy a költségvetés túlnyomó hányadát a személyi jövedelemadóból származó bevételek teszik ki. Pétervári Zsófia doktori értekezésében azt vizsgálta, hogy a központi költségvetésre miként hatott ki a személyi jövedelemadó változása. Arra jutott, hogy a költségvetésben, 2008 és 2011 között évente egy csökkenés következett be. Továbbá megállapította, hogy „A 2009. évben befolyt személyi jövedelemadó 126 764 millió forinttal csökkent a 2008-as adóévhez képest, az összes költségvetési bevétel összege viszont 164 941 millió forinttal nőtt. Az ellentétes irányú változás következtében a személyi jövedelemadó aránya költségvetési bevételen belül 2%-al csökkent. 2010. évben a személyi jövedelemadó bevétel 125 804 millió forinttal csökkent a 2009. évhez képest, ami azt eredményezte, hogy az előző évhez képest ismét csökkent (1,9%) a személyi jövedelemadó aránya az összes bevételhez képest. 2011-évben vezették be Magyarországon az egykulcsos személyi jövedelemadózást. 2012. évben 115 610 millió forinttal nőtt a személyi jövedelemadó bevétel nagysága, szintén nőtt 1 034 528 millió forinttal az összes költségvetési bevétel, azonban ennek ellenére 0,6%-al csökkent a személyi jövedelemadó bevétel aránya az összes költségvetési bevételhez viszonyítva.”³⁰ Értekezésében rámutatott arra, hogy a Költségvetési

²⁹Szilovics Csaba: i.m.138. o.

³⁰Pétervári Zsófia: Az Európai Unióban alkalmazott személyi jövedelemadó rendszerek összehasonlító elemzése, különös tekintettel a magyar személyi jövedelemadó rendszerre doktori (PhD) értekezés 2014. 67. o.

Tanács kutatása szerint minden évben egyre jobban növekszik a költségvetésben egy költségvetési lyuk, hiány, hézag. 2011-ben még 58 milliárd forint volt 2014-ben már 532 milliárd forintos hiányról számoltak be. Egy 2019-es kimutatásból az derült ki, hogy 998,4 milliárdos lyuk van a költségvetésben. Értekezésében rámutatott arra, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetését követően az ezt alkalmazó országok bevétele visszaesett, kivéve Lettországon és Litvániában. Az adómorál tekintetében Pétervári Zsófia azt vizsgálta meg, hogy javul-e az egykulcsos adózást alkalmazó közép-kelet európai országokban. Arra jutott, hogy csak Litvániában és Lettországon javult tartósan az adómorál, míg a többi országban hol átmenetileg javult, hol viszont gyengült.

3.4. Többkulcsos adó hátránya

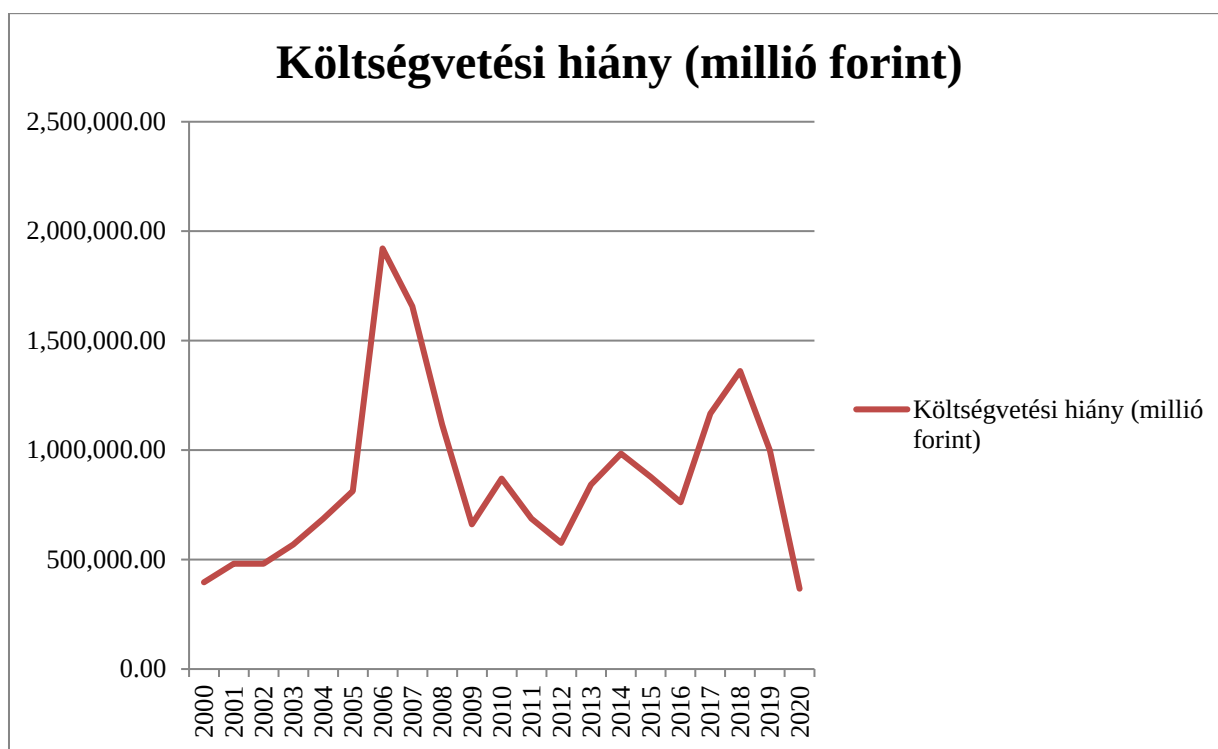
A progresszív adózás a nagyobb keresetűeket sújtja, és úgy mond az ő terükre valósítja meg a labilis teherelosztást, a közterhek nagy része rájuk hárul. A magas bérekre magas adókulcs vonatkozásával a teljesítményt csökkentheti, amely akár az adott országból való távozásra is ösztönözhet. Fizetőképesség elve alapján mondhatjuk, hogy a várt eredménnyel ellentétes hatású, és éppen ezért mondhatjuk azt, hogy az egykulcsos rendszer – ebből a szempontból – helytállóbb. Néhány szakértő szerint a progresszív adózás esetében a magasabb keresetűek nagyobb eséllyel törekednek az adócsalásra. Bár ezt sokan megcáfolják, hogy ez akár így is lenne, vagy akár lenne valami valóság alapja ezen kijelentésnek. A magas jövedelemmel rendelkezők úgy érzik, hogy nem tartozik nagyobb ellenszolgáltatás a nagyobb befizetésükhöz, és a közjavakból sem ők részesülnek elsőként. Hátrányaként megemlíthető, hogy a sávós adózás összetett, nehezen átlátható rendszerű, költséges, eltántorítja az adózókat az adózás megértéstől, a gazdaság hatékonyságát csökkentheti, valamint növelheti az ellenőrzés költségeit is. Összességében az egykulcsos adórendszer megvalósulna és elfogadhatóbb lenne egy adómentes sávval, adókedvezményekkel és adójóváírás intézményét visszahoznák.

4. Milliók a levegőben, avagy a költségvetési összefüggések

Az alábbi fejezet nem a pazarlásról fog szólni, hanem a költségvetési mutatókról és a személyi jövedelemadóból származó bevételekről, illetve a központi költségvetés bevételeiről és kiadásairól. A dolgozatom során az elmúlt éveket figyeltem meg, hogy lássuk valamelyest az egykulcsos adózás előtti és utáni változást és a hatást.

4.1. Költségvetési hiány változásának áttekintése

Az alábbi diagram a költségvetési hiányt mutatja az elmúlt években.

Láthatjuk, hogy 2000-től 2006-ig rohamosan növekedett a központi költségvetési hiányunk. 2005-ben 813 207,4 millió forintban állapította meg az Országgyűlés és 2006-ban már 1 921 312,9 millió forintban. 2007-től viszont igaz, hogy csökkent, de inkább az a jellemző, hogy ingadozott. Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének küszöbén igaz, redukálódott valamelyest a költségvetési deficit, de tartósan nem csökkent. Egyik évben kevesebb volt, mint az előző évben, majd a következő évben megint emelkedett. Nem mutat egyenletes vagy csökkenő folyamatot. Vagyis az egykulcsos adó bevezetésével nem sikerült orvosolnunk azt, amit jósoltak, vagy hittek. 2019-ben a költségvetési hiányunk 998 433,9 millió forint volt, 2020-ban 367 010,1 millió forint.

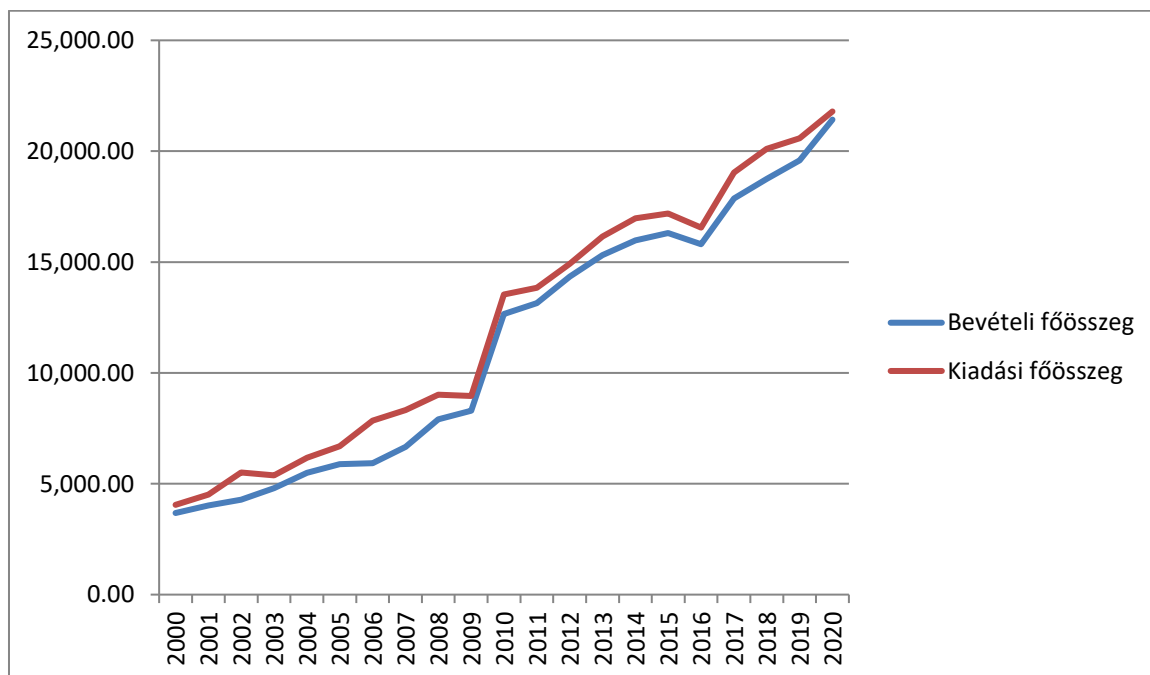
Kupa Mihály Jövedelemelosztás – költségvetés – gazdasági folyamatok című kötetében, kitért arra, hogy a költségvetési hiány megértéséhez két oldal megközelítése fontos. Az egyik a jövedelemelosztási, jövedelemszabályozási rendszer. *„A jövedelemelosztási folyamatok oldaláról nem nehéz belátni, hogy a létrehozott termékek zavartalan realizálásának alapvető feltétele a népgazdaságban keletkezett jövedelem elköltése áll.”*³¹ Ha a népgazdaság egyik jövedelemtulajdonosa, aki ebben az esetben a lakosság, nem költi el rögvest a megszerzett jövedelmét, hanem megtakarítaná, valamint a népgazdaságban rendelkezésre álló javak teljesítése nem biztosított, akkor tulajdonképpen egy eladatlan termékmennyiség állna szemben a lakossággal szemben. De ahhoz, hogy ezek felhasználásra kerüljenek, akkor a népgazdaság másik oldalán lévő jövedelemtulajdonosnak, a gazdasági egységeknek és/vagy költségvetésnek, kellene többet költenie a megszerzett jövedelmein túl. Így a lakossági jövedelmi többlettel egy jövedelmi hiánynak kell keletkezni, amelyet természetes deficitnek neveznek. Továbbá ezt a természetes deficit szükségszerű ebből a jövedelemelosztási szempontból, amelyet a külföldi hitelműveletek csökkenthetnek vagy akár növelhetnek is. *„A hitelpénz-mechanizmus oldaláról – külföldi hitelműveletektől függetlenül is – szükségszerű valamelyik jövedelemtulajdonos deficitje, mivel a gazdasági növekedés pénzigényét ki kell elégíteni, a kielégítés pedig az adósság keletkezésével történik meg. A forgalomhoz szükséges pénzmennyiséggel szemben a jövedelemtulajdonosoknál ugyanilyen nagyságrendű hitel-igénybevételnek (adósságnak) kell állnia.”*³² Tehát mindkét oldalról nézve létrejöhét a költségvetési deficit, úgymond elkerülhetetlen. De Kupa Mihály és társai szerint egyrészt ez inkább gazdaságirányítási kérdés, másrészt a deficit nagysága java részt gazdaságpolitikai döntés következménye. A költségvetési hiány finanszírozására két megoldás van: az egyik hitelműveletek segítségével, vagy a másik, ha a gazdasági egységeket és a lakosság adóterheit növelni kezdjük. A hiány megszüntetése főként gazdaságpolitikai kérdés. Magától értetődő, hogy ahhoz, hogy a költségvetés hiánya ne nőjön tovább egyensúlyban kell lennie, vagyis a hiány miatt ne kényszerüljünk hitelek felvételére. Az adósság csökkentése szufficitet költségvetést venne igénybe, mivel csak is így lehetne törleszteni a költségvetést, amihez a bevételeket kell a kiadásokat növelni, aminek eszköze a gazdasági egységek megadóztatása. Ennek kizáró hatása az lenne, hogy a gazdasági egységek hitelképessége romlana. A költségvetési többletet végső soron el kell valakinek költenie, ami nem más lenne, mint maga a költségvetés. Tehát ez egy folytonos körforgást eredményezne. Azért, mert ha a költségvetés

³¹Kupa Mihály: Jövedelemelosztás – költségvetés – gazdasági folyamatok Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest 1980. 138. o.

³²Kupa Mihály: i.m. 140-141. o.

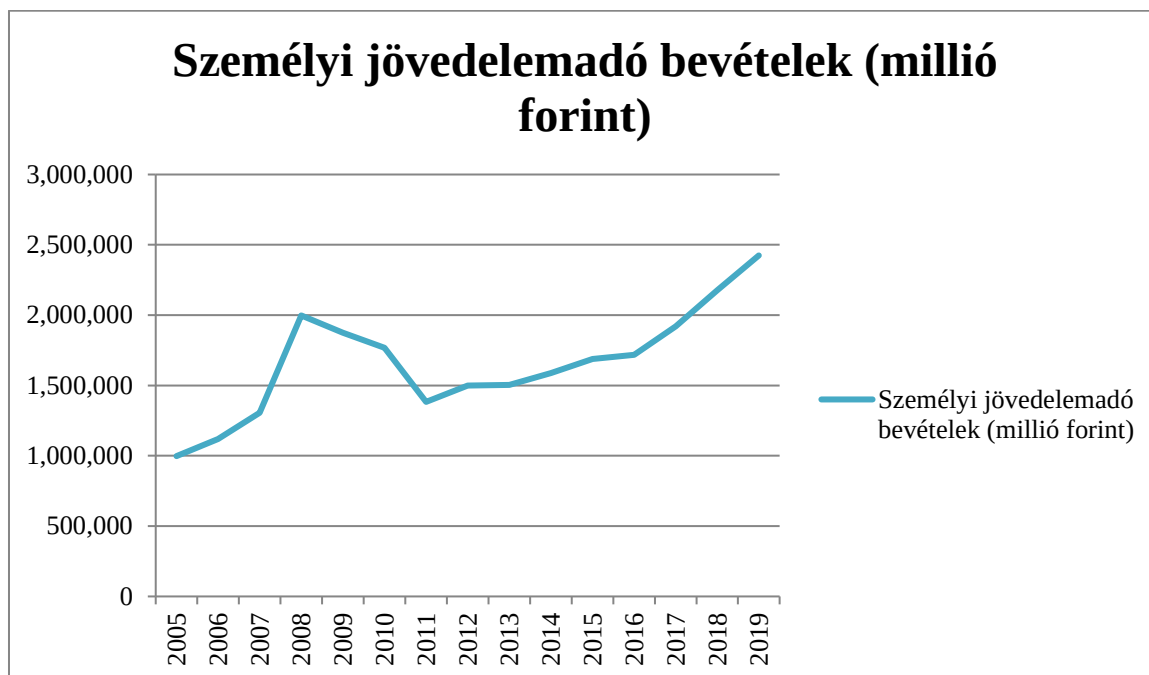
hiányát ugyan sikerülne visszafizetni, akkor az az összeg vagy annak egy része nem kerülhet ki a forgalomból, mert lényegében ez a forgalomban lévő pénzmennyiség csökkenést eredményezne, amely problémát okozna a gazdasági reál- és jövedelmi folyamatokban. Tehát az adósság visszafizetése esetén is az lenne, hogy a költségvetés helyett a gazdasági egységek lennének az adósok. Kupa Mihály könyvében a leírtak alapján ezért nincs értelme szorgalmazni a hiány visszafizetését, mert alapból több kárral járna, mint, hogy jót tennénk vele.

A következő diagram azt mutatja meg, hogy 2000-től egészen 2020-ig a központi költségvetésről szóló törvények alapján, hogyan változtak a bevételek és a kiadások, ezeket milliárdban kell érteni. Szembetűnő, hogy mind a bevételi és kiadási főösszeg egy nagy növekvő tendenciát mutat. Az irányvonalak nagyjából párhuzamos növekedést mutatnak, nyilván ha ez a kettő vonal összeérne, akkor nem lenne költségvetési hiányunk. Hiszen ha lefednék egymást, akkor kijönnének nullára. Azonban azt látjuk, hogy a kiadás igenis meghaladja a bevételt. Végül meg kell jegyezni, hogy az egykulcsos adó bevezetése körüli években ugrott meg a bevétel és a kiadás is.

4.2. Személyi jövedelemadó bevételek alakulása

Az alábbi diagram a személyi jövedelemadóból származó bevételt jeleníti meg.

Itt azt láthatjuk, hogy 2005 és 2019 között viszonylag növekedett az szja-ból származó bevételek, sőt az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésével csak növekedett, nem mutat kis térőt, csökkenő folyamatot egyik évben sem. A legnagyobb különbséget 2010 és 2011 között találhatjuk, pont a progresszív adó eltörlésének és a lineáris adó bevezetésének találkozási pontja. 2010-ben 1 767 865 millió forint bevétele volt Magyarországnak, 2011-ben ez jócskán visszaesett 1 382 786 millió forintra. Ekkortól viszont a bevételek egy növekedő folyamatnak indult el, 2019-ben már 2 424 565 millió forintos bevétel volt.

5. A személyi jövedelemadózás három évtizede

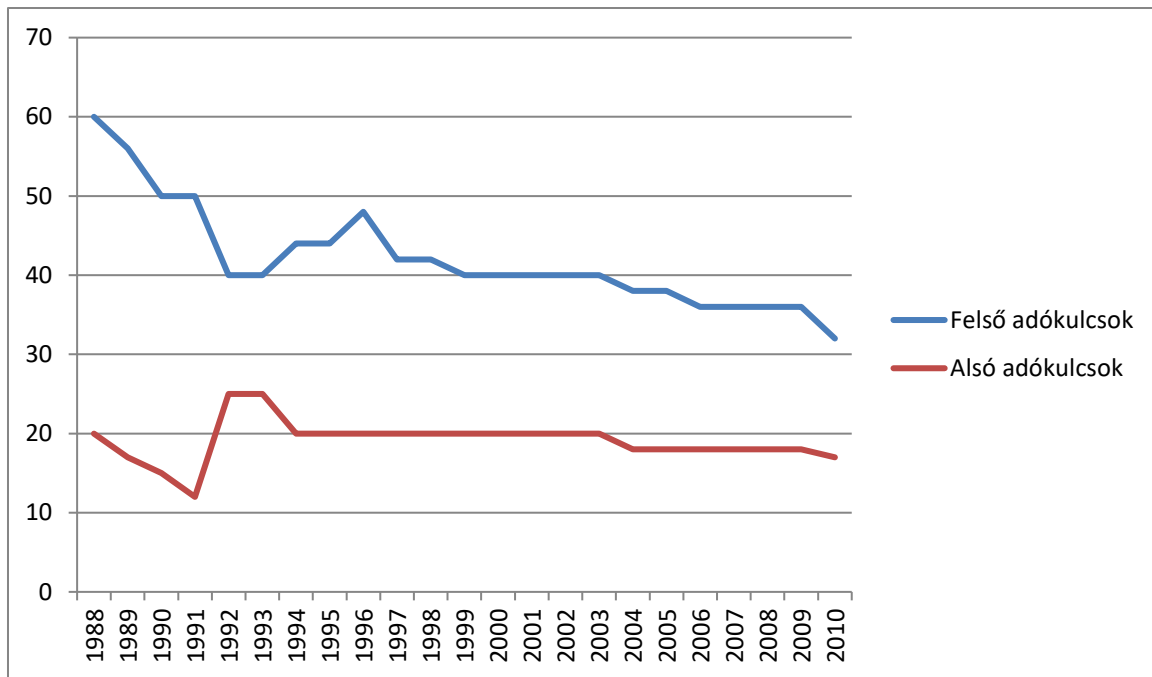
Ahogy azt már korábban ismertettem, 1988-tól az első jelentős adójogi reformmal léptünk be a mai személyi jövedelemadó rendszer világába. 1988-ban a progresszív adózással kezdtük, akkor 11 adósáv létezett, köztük egy adómentes jövedelemsávval. Akkori keresetekhez képest, így nézett ki az adózás.³³

Éves jövedelem	Adókulcs
0-48 000 Ft	0%
48 001-70 000 Ft	20%
70 001-90 000 Ft	25%
90 001-120 000 Ft	30%
120 001-150 000 Ft	35%
150 001-180 000 Ft	39%
180 001-240 000 Ft	44%
240 001-360 000 Ft	48%
360 001-600 000 Ft	52%
600 001-800 000 Ft	56%
800 001 Ft-től	60%

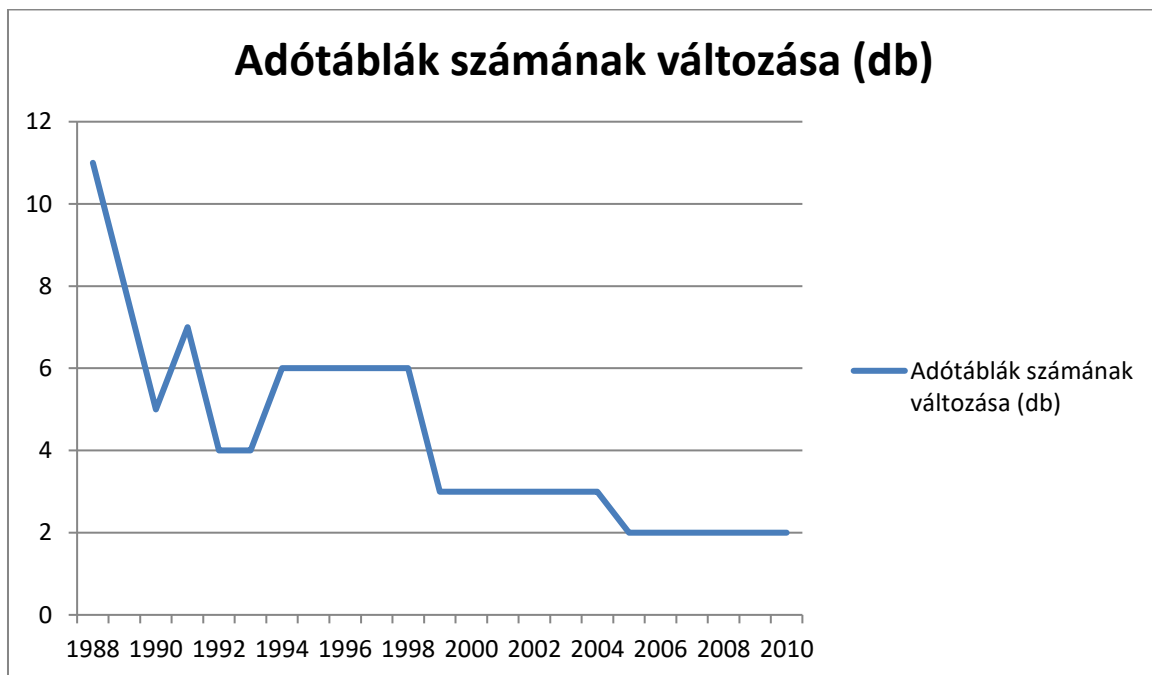
Ahogy láthatjuk, 60%-os volt a legnagyobb alkalmazott adókulcs, ami meglehetősen nagyinak számított.

Az alábbi diagramon szemléltetem a progresszív adózásunk adatait, vagyis 1988-tól egészen 2010-ig. Az elsőt azt ábrázoltam, hogy hogyan is változott a legmagasabb és a legkisebb adókulcsok viszonylata az évek során. Mint ahogy láthatjuk, hogy kezdetben egy nagyon magas adókulccsal és egy viszonylag átlagos mértékű alsó adókulccsal kezdtünk, majd az évek múltán a felső adókulcs kezdett csökkenni, többé nem volt 50% felett. Átlagban viszont elmondható, hogy 36% és 50% között mozgott a felső adókulcsok mértéke. Az alsó adókulcsra jellemző, hogy nagyon változó volt. Eleinte egy relatíve nagy esést láthatunk, majd felfelé egy emelkedést. Ezután 1999-től viszonylag stabilnak mutatkozott az alsó adókulcs mértéke, igaz lecsökkent egy kicsit, de nem észlelhető ingadozás.

³³https://nav.gov.hu/nav/archiv/szolgalatasok/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak/sav.html#1988 (2020.09.09.)

A következő diagram egy kis érdekesség szempontjából csináltam, az adótáblák számának változását mutatom be.

Itt azt figyelhetjük meg, hogy kezdetben nagyon sok adósáv volt összesen 11 darab, majd ez láthatóan csökkenésnek indult, és az 1990-es évek közepétől egy lépcsőzetes folyamat indult meg lefelé.

Nem kell még egyszer megemlíteni, hogy 2011-től egykulcsos személyi jövedelemadóra váltottunk át, akkor 16%-os volt és 2016-ban 1%-kal csökkentették ennek mértékét, vagyis 15%-os ma már az szja.

A személyi jövedelemadó rendszert tekintve 1993-ban az adómentes jövedelmeket 3 kategóriába sorolták. Az elsőbe tartozott az állami szociálpolitika és a társadalombiztosítás rendszerében nyújtott különböző ellátások. A másodikba tartozott a szociális gondoskodás keretében nyújtott juttatások. Míg végül a harmadikba tartoztak azok a jövedelmek, amelyek más adómentes jogintézményre épült. Ezek sajátossága az volt, hogy az összjövedelem megállapítása során ezeket figyelmen kívül kellett hagyni, továbbá bevallani sem kellett. A magánszemély vagy sávosan progresszív módon, vagy lineáris adókulccsal adózott jövedelme után. 1993-ban négy sávós adózás volt, az első adósáv adómentes volt 100 000 forintig, és ezt meghaladón 25%-tól 40%-ig terjedt ki a személyi jövedelemadó. Lineáris adózás akkor merült fel, ha olyan jövedelmet szerzett, amelyet forrásadó terhelt. Ebben az esetben az adómértéke a megszerzett jövedelem jogcímétől függött. Igazából a gyermek után kapott adókedvezményt már akkor is „kitalálták”. „A gyermek (gyermek) eltartási miatt adókedvezményt érvényesíthet az a magánszemély, aki a gyermek(ek) után családi pótlékot kap. [...] A kedvezmény szempontjából gyermekként kell figyelembe venni azt a gyermeket, akire tekintettel a magánszemély családi pótlékot kap, valamint azt a súlyosan fogyatékos magánszemélyt, aki rokkantsági járadékban részesül és őt az adózó magánszemély a saját háztartásában tartja el.”³⁴ Mértéke egy vagy két gyerek esetén, havi 300 forint gyermekenként, három vagy több gyermek esetén havi 400 forint. Érdekesség, hogy előtte lévő évvel, tehát 1992-ben, ennek a mértéke havi 1300 forint levonást jelentett. Akkor az adómentesség kategóriájába tartozott, míg az 1993-as adókedvezmény az adót csökkentő kedvezmények közé tartozott. Megjegyzendő, hogy a személyi jövedelemadó bevezetésekor számos jövedelem adómentes kategóriába tartozott. Köztük például a társadalombiztosítás keretében nyújtott anyasági segély, árvaellátás, lakbér-hozzájárulás, nevelési-segély, temetési segély, háztartási-pótlék, stb. Érdekesség, hogy ekkor már a gyermektartás díj is adómentes volt, igaz csak annak, aki azt kapta. Viszont, aki fizette, azt csak adóköteles jövedelméből tehetette. Nyilván a leadózott gyermektartásdíj után annak a személynek, aki kapta azt már nem kellett tovább leadóznia. Természetesen ez ma is így van. Személyi jövedelemadó körében az a magánszemély jövedelme nem tartozott az adózandó jövedelmek körébe, amelyet tartós munkavégzéssel

³⁴Dr. Mészáros Gyuláné, Gódor Sándorné, Borzáné Botka Erika, Dr. Nyikosné Fekete Zsuzsa, Lois Lászlóné: Költségek elszámolása 1993 26.o. Szerkesztette: Dr. Vámosi-Nagy Szabolcs Lektorálta: Dr. Bokor Pál Verzáll Kft. Kiadó.

külföldön szerzett meg. „Az ő jövedelemadójának alapja a belföldi beosztására megállapított munkabér és a belföldön kifizetett bérjellegű juttatás szakszervezeti tagdíjjal csökkentett része. Ebben a körben tehát az ún. alkalmazotti kedvezmény nem jár a dolgozónak (helyette a kinti bér bőven kárpótolja).”³⁵

Nem szabad kifelejtteni, hogy a minimálbér 2002-től lett adómentes egészen 2007-ig. A minimálbér adómentességét a 2002. szeptember 10-től megszerzett minimálbérré fogadta el az akkori országgyűlés. Akkor 50 ezer forint volt. A minimálbér adómentességét az adójóváírás mértékének emelésével biztosították. 2006-ban az Országos Érdekegyeztető Tanács 62500 forintban állapította meg a minimálbért, amelyet a 9 000 forintos adójóváírás és a 2 340 forintos kiegészítő adójóváírás tette adómentessé, így kiegyenlítették az akkor 18%-os Szja-t. Ebből kifolyólag tehát az akkor 62500 forintos minimálbér a 18%-os szja során lenullázódott. Mivel a minimálbér 18%-a, az 11250 forint, és ha az adójóváírást és a kiegészítő adójóváírást összeadjuk tényleg lefedti. Az adójóváírás mértéke a bér 18%-a, havonta 9000 forint akkor, ha az éves jövedelme az 1350000 forintot nem haladja meg. Kiegészítő adójóváírás akkor illeti meg, ha az éves jövedelme nem haladja meg a 720000 forintot. Ebben az esetben a kiegészítő adójóváírás 540 forint volt, ha a havi bér összege meghaladta az 50000 forintot, de a 60000 forintot nem.

A 2011-es Adózás nagy kézikönyvében kifejtésre kerül, hogy milyen változások léptek akkor életbe. Köztük szerepel főként az egykulcsos adózás bevezetése, az akkori 16%-ával, amely kivételt jelentett a vállalkozói szja, amelynél 500 millió Ft éves jövedelemig 10%, és efelett 19%. Szűkítésre került a magánszemélyek adóévi összes jövedelmét képező tételek köre. Megszűnt a vállalkozói kivét-kiegészítés, az adókedvezmények korlátja, valamint az adóterheket nem viselő járandóságok fogalmát is megszüntették, de az idetartozó tételek adómentességet élveztek. Kitérőlték a természetbeni juttatások fogalmát, helyette bevezették az egyes juttatások és béren kívüli juttatások fogalmát. Adóbevallás helyett már adónyilatkozatot is benyújthat az adóhatósághoz. Adómentessé vált az a munkáltató által nyújtott segély, amelyet azért adott a munkavállalójának, hogy az elemi kár, vagy katasztrófa által sújtott lakását újraépíthesse. Megváltoztak a kamatadózás átmeneti feltételei. Ingatlan bérbeadási tevékenység körében megemlíthető, hogy nem számított egyéni vállalkozónak a magánszemély, és az ebből származó jövedelem nem számított külön adózó jövedelemnek. Valamint nem számított elismert költségnek az, ha a munkavállalónak egy napra a minimálbér

³⁵Dr. Vámosi-Nagy Szabolcs: Megkérdeztük az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal II. kötet Magánszemélyek jövedelemadója (Áfa visszaigénylés, vagyonszármaztatás). Szerk.: Monostori Lajosné Lektorálta: Dr. Sütő Dezső Kiadói szerk.: Korsós Imre MŰSZI Kiadó 1987. 60.o

napi összegének a kétszeresét meghaladó munkabért jutattak. Végül „kibővítették a családi kedvezményt [...], a rokkantsági járadékot kapó magánszemély önmaga kedvezményezett eltartottja lehet, és e minőségében adóalap-kedvezményt érvényesíthet, megszűnt a felső jövedelmi korlát, és már egy gyermek után is jár kedvezmény”³⁶. Ezek voltak a főbb változások 2011. január 1-jétől. Egyéb változások között szerepel az, hogy a jövedelmek csoportosítása kapcsán, a külön adózó jövedelmeken belül, a természetbeni juttatások és más engedmények helyett az egyes juttatások címet kapta.

5.1. Az egykulcsos adó forradalmasított eszköze – a családi kedvezmény

A családi kedvezmény igénybevevőknek kevesebb személyi jövedelemadót kell fizetni. A kedvezmény az összevont adóalapot fogja csökkenteni. Mértéke attól függ, hogy a magánszemély hány gyermek után jogosult a családi pótlékra, valamint hány olyan személy él a családban, akit a családi pótlék összegének meghatározása folyamán figyelembe kell venni. Tehát a kritérium az, hogy jogosult legyen rá, nem az, hogy már folyósítsák számára. Kedvezményre továbbá az jogosult, „aki családi pótlékra saját jogán jogosult vagy rokkantsági járadékban részesül.”³⁷ Egy gyerek/eltartott esetén 66670 Ft – amely havi 10 forintot jelent –, két gyermek esetén 133330 Ft – havi 20 ezer forintot jelent –, három gyerek esetén 220000 Ft – havi 33 ezer forint. A jogosultak közé tartozik a kismama, a terhesség 91. napjától veheti igénybe, valamint a vele együtt élő házastársa is. Továbbá az élettárs az általa nevelt, tehát nem saját, gyermek esetén, ha a gyermekkel együtt él és élettársi kapcsolatban legalább egy éve szerepel az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásában. Tehát összességében a házastársak, élettársak és egyedülállók vehetik igénybe, évvégén az szja-bevallásukban vagy akár évközben adóelőleg-nyilatkozattal. A 2020-as akciótervbe tartozik az, hogy a négygyermekes családjára élethosszig tartó szja mentességet élvezzen.

Izer Norbert az adóügyekért felelős államtitkár szerint évről évre egyre több pénz marad a családoknál a családi adókedvezmény igénybevételével. „2011-hez képest majd megduplázódott a kétgyermekes családoknál hagyott összeg nagysága. Míg 2011-ben 66,6 milliárd forint maradt az érintetteknek, addig 2018-ban már 128,7 milliárd forint.”³⁸ Igazából 2019-ben valósult meg, majdnem 400 ezer kétgyermekes szülőt érintett ez a

³⁶Dr. Szakács Imre: Az adózás nagy kézikönyve CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2011.784.o.

³⁷https://www.csalad.hu/tamogatasok/a-csaladi-adokedvezmeny-konkret-peldakkal?gclid=CjwKCAjw2Jb7BRBHEiwAXTR4jcKZsFqnmKkZzjCunAYzc76obExAHbwtDRYS-qunYfwvoNQgtEZcvhoC9ZIQAvD_BwE (2020.09.19.)

³⁸<https://ado.hu/ado/jovore-380-milliard-forintrol-mond-le-a-koltsegvetes-a-csaladi-ado-es-jarulekkedvezmeny-miatt/> (2020.10.01.)

kedvezményrendszer, amely havi 40 ezer forintot jelentett. Háromgyermekeseknél is kedvezőbbek a helyzetek, hiszen 2012 és 2019 között 61,9 milliárd forintról 132 milliárd forintra emelkedett. A kirívó növekedés okaként meg lehet említeni, hogy a 2014-es bevezetésre került rendelkezés arról szólt, hogy a szülők a személyi jövedelemadójuk mellett a járulékaikat is csökkenthették. Ez 2018-ban ezen a címen 58,7 milliárd forintot jelentett, vagyis ennyi maradt a családoknál. Azonban a családi adókedvezmény igénybevétel következményeként a családoknál 2018-ban 312,5 milliárd forint maradt, és ez 2020-ra növekedést fog eredményezni, mert 2020-ban, ahogy már korábban is említettem, a négygyerekes családanyáknak egy forintnyi személyi jövedelemadót sem kell majd fizetni.

Szilas István e tárgyban három területet vizsgált meg, amelyek a családok pénzbeli támogatása, a munka és családi élet összeegyeztetése és a családbarát szemléltetése. A pénzbeli támogatások jelentik a családok támogatási rendszerében a legnagyobb (kimutatható) közpénz-felhasználást. A munka és a családi élet összeegyeztetésével kapcsolatban kimutatható, hogy az egyes demográfiai csoportok alacsony foglalkoztatási aránya és a gyermekvállalás között szorosabb az összefüggés. A harmadiknál az értékrend, a szemléletformálás fontos szerepet játszik a gyermekvállalásban. Az első területnél kimutatták, hogy a „...szociális védelem társadalmi juttatásai 2011-ben az EU27 átlagában a GDP 28,0%-át tették ki, Magyarországon 22,8%-át: 15 országban volt magasabb ez az arány. Ugyanakkor Magyarországon a „Család/gyerek” funkció aránya magasabb az uniós átlagnál: az EU27 átlaga 8,0%, a magyar adat 12,5% (ezt csak a luxemburgi 16,5% haladja meg, illetve azonos a dániai értékkel). Ez azt jelenti, hogy erre a funkcióra Magyarország a GDP 2,9%-át fordította; Svédország 3,1%-ot, Franciaország 2,5%-ot (az EU27 átlaga 2,2%).”³⁹ A második területnél meg kell említeni, hogy a családanyáknak a munka és a családi élet összeegyeztetése igen nehézkes, sokszor gondot is okoz. Hiszen mind otthon és mind a munkahelyén kell teljesíteni, bizonyítani az elvárásokkal szemben, sztereotípiákkal és a társadalmi beidegződésekkel. A foglalkoztatási mutatókat a kisgyermekes anyák alacsony foglalkoztatási szintje rántja le. Az Eurostat adatai alapján 2013-ban a nők foglalkoztatottsága az EU28 csoportban 62,6%, itthon 57% volt. Harmadik terület esetében a „Csvt. rendelkezik; előírja, hogy a médiaszolgáltatók kötelesek szolgáltatásaikat a házasság intézményének, valamint a család és a gyermeknevelés értékének tiszteletben tartásával nyújtani; az állam elősegíti és támogatja a családbarát szemlélet kialakulását és fenntartását a társadalmi és a gazdasági élet valamennyi területén”.⁴⁰

³⁹Szilas István: Sikeres-e a magyar családpolitika? VITAFÓRUM Pénzügyi Szemle 2015. május (<https://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/sikeres-e-a-magyar-csaladpolitika-3>) (2020.10.01.)

⁴⁰Szilas István: i.m.

Az alábbi 2017-es cikk szerint a kedvezményeken ezermilliárd esik el a költségvetés. A Nemzetgazdasági Minisztérium minden évben készít egy összesítést arról, hogy mennyi forintot nélkülöz a költségvetés. Ez a tendencia folyamatos növekedésnek van kitéve, ugyanis 2014-ben 725,5 milliárd forint kedvezmény ment el. 2018-ban megközelítőleg 950 milliárdos adókedvezményt vettek igénybe. Nem kizárt, hogy a legnagyobb részét a családi adókedvezmény teszi ki, amelynek keretében a személyi jövedelemadóból mintegy 265 milliárd forint esik ki, a társadalombiztosítási járulékokból 46 milliárd „... így a teljes családi kedvezmény mértéke évi 311,5 milliárd forintot tesz ki. Vagyis bevétele mintegy 15 százalékát osztja vissza az állam a családos adózóknak”.⁴¹ A cikkben szereplő táblázat szerint, amely a 2018-as elengedett kedvezményeket vizsgálja meg adónként, azt mutatta meg a személyi jövedelemadó kapcsán, hogy a családiadóalap-kedvezmény szempontjából csaknem 265,5 milliárd forint ment el. Ehhez, ha hozzászámítjuk a további adókedvezményeket, a súlyos fogyatékoság miatt levont összeget (16 milliárd forint), mezőgazdasági őstermelői kedvezményt (0,7 milliárd forint), rendelkezések az adó feletti részeket (20,35 milliárd forint), az önkéntes pénztári kedvezményeket (12,5 milliárd forint), valamint a nyugdíj előtakarékosság kedvezményt (5,5 milliárd forint), akkor csak az szja-nál összesen 307,05 milliárd forint kiesés figyelhető meg 2018-ban.

Egy szó, mint száz, természetesen, hogy jobban jártak a családi adókedvezmény bevezetésével, hiszen láthattuk, hogy mennyi forint maradt a magyar családoknál. Viszont ennek viszont a sötét oldala, hogy rengeteg adóforint hiányzik a költségvetésből, nem beszélve arról, hogy 2020-as akcióterv szerint a négy (vagy több) gyermeces családayáknak egy fillér személyi jövedelemadót nem kell fizetniük.

⁴¹https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/igy_adoztatnak_orbanek_jovore_szazmilliardok_folynak_el_a_kedvezmenyeken.637103.html (2020.10.01.)

6. Kitekintés az Európai Unió országainak személyi jövedelemadózáására

Kitérnék három jelentős országra, amely többkulcsos személyi jövedelemadót alkalmaz. E fejezetben, az Európai Unió tagállamait vizsgáltam meg, hol működik lineáris és hol progresszív adózás, illetve mennyi a mértékük. Dolgozatom során Németország személyi jövedelemadózáására részletesen kitérek. A három ország vizsgálódásom tárgyát adta tehát: Belgium, a Skandináv országok, illetve, ahogy már említettem, Németország.

6.1. Belgium

Belgiumban a személyi jövedelemadó ötkulcsos, progresszívan növekvő. A következő táblázat⁴² egy mostani forrás szerint ismerteti a belga adósávokat.

ÉVES JÖVEDELEM (EUR)	SZJA (%)
- 11 070-ig	25%
11070 – 12720	30%
12720 – 21190	40%
21190 – 38 830	45%
38 830 felett	50%

A fizetésekből személyi jövedelemadót és társadalombiztosítási járulékot vonnak le. Azok kötelesek adót fizetni, akiknek van tartózkodási engedélyük, illetve azzal nem rendelkezők is, de a 183 napot meghaladóan Belgiumban dolgozó munkavállalók. Az adó levonások a fizetések 25-50%-a között mozog. Az adócsökkentés se kizárt lehetőség például nyugdíjpénztári befizetések. A kettős adóztatás alkalmazásának elkerülése végett egyezmény van Magyarország és Belgium között, a 20/1984 MT rendelet.

6.2. Skandináv országok

A skandináv országok közül – az unió tagállamait tekintve – kiemelném Finnországot, ahol többkulcsos, és Svédországot, ahol kétkulcsos a személyi jövedelemadó. Mindkét országról elmondható, hogy van egy adómentes jövedelemsáv, vagyis amely alatt nem kell adózniuk. A finnek esetében ez 16.900 EUR, a svédeknel 44.075 EUR éves jövedelmet jelent. Finnország személyi jövedelemadózáása az alábbi táblázatba kerül összegzésre, az adómentes jövedelemsáv mellett van 4 progresszív sáv, amely alapján besorolásra kerül a finnek jövedelme.

⁴²<https://dendax.com/hu/orszagok/adovisszaterites-belgium> (2020.08.12.)

Éves jövedelem (EUR)	SZJA (%)
16.900 alatt	0%
16.900 – 25.300	6.25%
25.300 – 41.200	17,5%
41.200 – 73.100	21.5%
73.100 felett	31.5%

Svédország kétkulcsos jövedelemsávjai nem igényelnek túl nagy fejtörést a megértéshez, hiszen 44.075 EUR és 64.120 EUR éves jövedelem között 20%-os a személyi jövedelemadó, míg 64.120 EUR felett 25%-os. De, hogy szemléletesebb legyen, az alábbi táblázatban kerül ábrázolásra.

Éves jövedelem (EUR)	SZJA (%)
44.075 alatt	0%
44.075 – 64.120	20%
64.120 felett	25%

6.3.Németország – Einkommensteuer

Németországban a személyi jövedelemadó közösségi adó, ami azt jelenti, hogy az ebből származó jövedelemre a szövetségi és az állami kormányok jogosultak. A németeknél az adózás – személyi jövedelemadót tekintve – másként működik, mint nálunk. Annak a magánszemélynek kell bevételeiből adót fizetni, akinek lakhelye Németországban van, vagy ha több mint, 183 napot tartózkodik egy naptári évben. A személyi jövedelemadót minden természetes személynek meg kell fizetni. Beszélhetünk korlátlan és korlátozott adókötelezettségről. A német személyi jövedelemadó törvény (EStG) 1. § (1) bekezdése alapján korlátlan adókötelezettség akkor áll fenn, ha a magánszemély szokásos tartózkodási helye Németországban van és ott keresi meg a jövedelmét. Továbbá ide tartoznak azon jövedelmek is, amelyet nem csak Németországban keresett meg, tehát, ha külföldön szerzi, akkor is a meglévő adótáblán kell tájékozódnia. Ezzel ellentétben a korlátozott adókötelezettsége, csak a Németországban megszerzett jövedelmekre terjed ki. Tehát a két adókötelezettség közötti különbség abban rejlik, hogy hol szerzi meg a jövedelmét. Ha Németországban és külföldön, akkor korlátlan, ha csak Németországban, akkor korlátozott adókötelezettségről beszélhetünk.

Arra a kérdésre, hogy mégis kinek kell adót fizetni, arra az a válasz, hogy minden természetes személynek kell. Azonban a társas vállalkozóknak nem kell, de a partnerségek

partnereinek a nyereségrészük után kell. A jövedelemadó különböző formát ölthet. Lehet béradó, tőkenyereség-adó, forrásadó és az építési forrásadó, valamint a felügyelő bizottsági adó. Halál esetén az év elejétől a halál napjáig felhalmozódó jövedelem alapján adóbevallást kell készíteni az örökösöknek vagy a végrehajtónak az elhunytól. A felhalmozódó jövedelemről értékelési nyilatkozatot kell készíteni, amelyben a jövedelmet jelentik és az adóhivatal fogja szétosztani a jövedelmet az örökösök között.

A német adózás progresszívan növekvő és sávós, ami azt jelenti, hogy minél magasabb valakinek a jövedelme annál többet adózik utána. Négy adósáv van és hat adókategória, vagyis az első két adósávba tartozóak adómentességet élveznek. Bonyolultsága okot ad arra, hogy jobban belemélyedjünk, ebben segítséget nyújt egy oldal⁴³, amely érthetően leír minden fontos információt a német adózásról. Az adóalap legkisebb mértéke 14%, de van egy bizonyos határ, amely alatt nem kell adózniuk, vagyis adómentességet élveznek és azt vissza is igényelhetik. Ez a határ a 2020-as adatok alapján a 9 408 € évi adózandó jövedelmet jelenti. Ez egy alaptámogatás, amelyet rendszeresen emelik, vagyis minden évben növekszik, 2019-ben ez a határ 9168 € volt, 2021-re a tervezett 9648 €. Van erre egy szakszavuk, amely a Grundfreibetrag. Házasok és bejegyzett élettársi kapcsolatban élőknek ennek a duplája, vagyis a 9 408 €-nak a kétszerese nem lesz adóköteles, azaz 18816 €. Ezt a szabályt azért hozták be, mert az állam elősegíti a házasságot, de a bejegyzett élettársi kapcsolatot sem hagyják ki ezen lehetőség alól. Ebben az esetben a kettő adóalany jövedelmét összeadják és kettővel elosztva adóznak. Ezen kívül „... munkavállalóknak munkavállalói átalány összegként évente 1 000 € adómentes.”⁴⁴ A Grundfreibetrag-ot gyerekek esetében is lehet igényelni, amelynek a német megfelelője a Kinderfreibetrag. A mértéke itt is eltérő volt minden évben. 2019-ben 7620 €/év/gyermek, 2020-ban felemelték 7812 €-ra. Ezek mellett létezik egy másik adómentes kategória, ez a határ a 801 €, amely pl. kamatokra vonatkozik, osztalékokra stb. amelyre van szintén egy német kifejezés, a Sparerfreibetrag. Felmerül az a kérdés, hogy ha az adómentes határ meghaladja a jövedelmet, tehát a 9408 €-t, akkor az azt meghaladóan kell adózni, vagy az egészből? A válasz erre a határadókulcs. Hiszen ha például akár egy 1 €-val is több az évi jövedelem, akkor azt az 1 € lesz az adóköteles összeg. Az adóalap legnagyobb mértéke 42%-ig terjed. A 45%-os adómértéket 2007-ben vezették be, az ún. gazdag adókulcsot. Azonban ezt már 250000 €-ra alkalmazzák, úgyis nevezik, hogy a felső adókulcs. Az adólevonások a

⁴³<https://nemetorszagi-magyarok.de/infok/adozas-es-adokulcs-nemetorszagban> (2020.08.12.)

⁴⁴<https://www.eu-gleichbehandlungsstelle.de/eugs-hu/eu-%C3%A1llampolg%C3%A1rok/infot%C3%A9ka/%C3%BAj-n%C3%A9metorsz%C3%A1gban/ad%C3%B3k> (2020.08.13.)

következők: személyi jövedelemadó plusz társadalombiztosítási hozzájárulások plusz szolidaritási hozzájárulás és esetenként egyházadó is. A német adózási rendszerben hat adókatéóriát különíthetünk el:

1. „egyedülálló, vagy elvált
2. egyedülálló, vagy elvált legalább egy gyermekkel, aki a háztartásában él és aki után a munkavállaló gyermek után járó juttatást kap
3. házas munkavállalók, vagy özvegyek (özvegyek 1 évig a házastárs halálát követően)
4. házas munkavállalók, akik mindketten rendelkeznek jövedelemmel
5. házas munkavállalók, akik közül egyikőjük dolgozik, a másik pedig a 3. kategóriába tartozik
6. másodállásban is dolgozó munkavállalók, akiknek kettő vagy több adókártyájuk van.”⁴⁵

Az első adóosztályba azok tartoznak, akik nem házasok vagy elváltak. Vagyis egyedülálló, nőtlen, elvált, vagy özvegy. A tartozó összegek levonása a jövedelem mértékétől függ. Ha viszont efelett keresnek, vagyis több mint 450 €-ot akkor a béradó mellett társadalombiztosítási járulékot kell fizetni. Ebbe tovább beletartozik a gondozási biztosítás, egészségbiztosítás, munkanélküliségi biztosítás és nyugdíjbiztosítás.

A második adóosztályba tartozók csak egyedülálló szülők vehetik igénybe. Feltétele, hogy legalább egy gyermekkel együtt kell élnie, továbbá egyedüli anyaként vagy apaként gyermekpótlékot vagy gyermekjuttatást igényel. A háztartásban más felnőtt nem élhet, aki a gyermek törvényes gyámjaként járhatna el. A 2. adóosztályba a további levonások kerülnek az egyházi adó, szolidaritási díj és a béradó mellett: a gondozási biztosítás, egészségbiztosítás, munkanélküliségi biztosítás és nyugdíjbiztosítás. További fontos kritérium, hogy a 2. adóosztályba tartozó összegek alkossák a mentességet.

A harmadik adóosztályba csak házaspárok tartoznak és csak az ötödik adóosztállyal lehet kombinálni. Ide azok a házaspárok tartoznak, akiknek a fizetésük lényegesen eltér a másiktól. Ilyenkor úgy működik, hogy a magasabb keresetűeknek a 3. adóosztályt kell választaniuk, mert itt merül fel a legalacsonyabb adók, amelyek levonásra kerülnek és így az 5. adóosztályba vonatkozó levonások magasabbak is. De ez a kombináció csak akkor lehetséges, ha az egyik házastárs lényegesen többet keres. A másik félnek – aki kevesebbet keres – neki az ötödik adóosztályt kell választania. Kicsit bonyolult, de leírom egy példával, hogy hogyan kell érteni. Itt arra kell gondolni, hogy például van egy házaspár, aki „A” többet keres, több a

⁴⁵<https://iranynemetszazag.com/informaciok/29-jogszabalyok/1196-nemetszazagi-adozas.html> (2020.08.22.)

jövedelme „B”-nél. „B”-nek kell a magasabb adóosztályt, vagyis az ötödiket választania, mivel ott több adó kerül levonásra. „A”-nak viszont a harmadikat, ott kevesebb adót vonnak le, így értelemszerűen több pénz marad a házaspárnál, mivel a magasabb keresettel rendelkezőnek, vagyis a példánál maradva, „A”-nak kevesebb adót vontak le, így az a pénz a zsebükbe marad. A 3. adóosztályba a levonások között szerepel a jövedelemadó, szolidaritási díj és a társadalombiztosítási járulékok. A levonások magukban hordozzák az egészségügyet, a tartós gondozást, a nyugdíjat és a munkanélküliségi biztosítást. Valamint visszatartják az egyházi adót is, de természetesen akkor, ha valamelyik személy egyházi közösségi tag.

A negyedik adóosztályba azok kerülnek, elsősorban aki házas, valamint a másikkal nagyjából ugyanannyit keres. Tehát a fizetésük relatíve egy szinten van. A további levonások nem különböznek az elhangzottaktól. Vagyis a jövedelemadó, szolidaritási díj és az egyház adó, ezeken kívül az egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás, gondozási biztosítás és a munkanélküliségi biztosítás. Ahogy látjuk, a levonások megegyeznek az 1. adóosztállyal, nincs pénzügyi előny. Az egyetlen különbség a gyermek után járó támogatás. A gyermekpótlék az 1. adóosztályba 7 812 €, 4. adóosztályba 3 906€ gyerek pótlék jár.

Az ötödik adóosztálynál a harmadik adóosztállyal való kombináció köszön vissza, vagyis ez az osztály csak kombinációként működik.

A hatodik adóosztály két vagy több munkában dolgozó személyre van szabva. A második munkát a 4. adóosztály szerint kell elbírálni, természetesen akkor, ha a mini-munkát meghaladja, vagyis a havi 450€-os jövedelműt. A levonások itt különösen magasak. Azért magasak, mert nincs alapvető kedvezmények, gyermekpótlék, alkalmazottak átalányösszege és speciális költségek átalányösszege. Itt nem számít, hogy van-e gyermeke vagy házas-e, itt tehát semmilyen juttatást nem vesznek figyelembe. Amint látható, itt jelentősen eltér az előző 5 adóosztálytól. Tehát mint említettem, ebbe az adóosztályba csak az kerülhet, akinek két munkája van, amivel többet is keres így elmondható erről, hogy igazságosabb is, ha több adót vonnak le tőle.

Tulajdonképpen az adóosztály azt mutatja meg, hogy mennyi adót vonnak le havonta a magánszemély fizetéséből, mennyi adót kell fizetni.

A német személyi jövedelemadó törvény (EStG) 2. §-ának 1. bekezdése alapján a jövedelemadó-köteles jövedelmeket hét csoportba sorolhatjuk.

1. Mezőgazdasági és erdészeti jövedelem, amely magába foglalja a szőlőtermesztés és a vadászatból származó jövedelmet.
2. Az üzleti tevékenységből származó bevételek közé sorolhatjuk a társaság befektetéseiből származó jövedelmeket.

3. Önálló munkából származó jövedelem alkotja a harmadik csoportot, valamint a felügyelő bizottsági munkából származó jövedelem is ide tartozik.
4. Foglalkoztatásból származó jövedelem. Itt megadóztatásra kerül az öregségi nyugdíjak vagy azon jövedelem, akik rokkantsági ellátásban részesülnek.
5. Tőkenyereség-adó, tőkéből származó bevétel. Az olyan társaságok osztalékát, kamatát, vagy nyereségrészét adózzák, mint a korlátozott felelősségű társaságokét.
6. Bérletsből és lízingelésből származó jövedelmek. Azonban itt kivételt képeznek a bérelt, mozgatható tárgyak pl. az autó.
7. Egyéb jövedelem. Ide tartoznak a magánnyugdíj-fizetés és a tartásdíjak is.

Azok a munkavállalók, akik havonta kevesebb, mint 450€-ot keresnek, ún. mini munkát végeznek, mentesülnek az adókötelezettség alól. Valamint nem kell adót fizetni azon munkavállalónak, amely közintézményben vagy egyesületben való munkából származik, de nem haladja meg az évi 2400 €-t. Az ún. Progressionsvorbehalt, a progresszív záradék, amely azt jelenti, hogy az állam hozzáadhatja a következő jövedelmeket az alapképzőmennyhez, ami végül adókötelezettséghez vezetne. Ezek a táppénz, munkanélküli ellátások, fizetéseképtelenségi ellátások vagy akár a rövid ideig tartó munkavégzésből származó jövedelem.

Meg kell említenünk az adócsökkentő kiadásokat. Háromféle kibocsátás alkalmazható az adóterhek csökkentésére. Az elsőbe tartozik a reklámköltségek, amibe sorolunk minden olyan költséget, amely az adóalany visel a szakmája során. Ez lehet munkahelyi utazás vagy a szakirodalom költsége. Másodikba soroljuk a különleges kiadásokat, ezek az adótanácsadó vagy a biztosítás költségei. Utoljára a rendkívüli költségek tárgykörébe tartoznak azok a költségek, amelyek az adózó önrészét annyira csökkentik, hogy már azt nem tudja felhasználni a mindennapi életében. Az adóterhet csökkentheti ezeken kívül a gyermek- vagy gondozási támogatások. Az adózó jövedelem megállapítása után ún. szolidaritási pótdíjat kell fizetni, amelynek mértéke 5,5%. Valamint egyházi adót, de azt csak akkor, ha az adózó protestáns vagy katolikus egyház tagja. Mértéke szövetségi államoktól eltérő lehet, de nagyjából 8 és 9% között mozoghat. Annak érdekében, hogy az adott adóalany ne kelljen duplán adót fizetni, Németországban és a hazájában, a kettős adóztatás elkerüléséről szóló megállapodások szolgálják a megoldást. Vagyis a megállapodás célja, hogy az adóalany ne kelljen kétszer adózni. A megállapodás az adóbeszedés tekintetében négy elvet alkalmaz, és ezek közül szerződésekben meghatározhatják, melyik elvet alkalmazzák.

1. A világ jövedelmének elve: az adóalany által világszerte megszerzett jövedelmet itt kell adóztatni.
2. Forrásország elve: abban az országban adóztatják meg, ahol a jövedelem keletkezett.

3. A lakóhely szerinti ország elve: ebben az esetben az adózónak ott kell megfizetnie az adót, ahol a lakóhelye van.
4. Területi elv: az a jövedelem lesz adóköteles, amelyet az adott országban megszerzett.

Németországnak több mint 100 országgal van ilyen megállapodása. Németországban élő külföldiek esetében a területi vagy a forrásország elvét alkalmazzák. Így Németországban kell megfizetniük az adót az ott megszerzett jövedelmük után. A külföldön dolgozók, de német állampolgáruak a lakóhely szerinti elv vagy a világjövedelmének elv alapján adóznak.

Adómentességet élveznek a 3. § (1) bekezdés alapján a 71 tétel, köztük például munkanélküli-segély, egészségbiztosítás, anyasági támogatás, stb. A német szja törvény 12. § alapján megemlíthetjük még a nem levonható költségeket. Idetartoznak egyrészt az adófizető házastársára és családtagjainak fenntartására fordított összegek, amibe beletartoznak az életmóddal kapcsolatos kiadások. Másrészt önkéntes ellátások, harmadrészt jövedelemadók és egyéb személyi adók, valamint a forgalomból kivont forgalmi adó. Végül a büntetőeljárásokban megállapított pénzbírságok, valamint egyéb pénzügyi jellegű jogi következmények.

Hogyan számítják ki a személyi jövedelemadót? Az adót az adóhivatal több lépésben határozza meg. Először is az adóbevallás alapján áttekinti, hogy milyen jövedelmei vannak az adott személynek. Például befektettet eszközökből vagy béradásból származó jövedelme. Ezekből levonják minden jövedelemmel kapcsolatos kiadást és juttatást, és ezekből fogják meghatározni a jövedelem teljes összegét. De még nincs itt vége, hiszen ebből levonja még a jövedelem speciális kiadásait, rendkívüli terheit és egyéb tételeit. Ekkor már tisztán megállapítható az adóköteles jövedelem. Az összes tehát, mind a belföldön és mind a külföldön szerzett jövedelem adóköteles. Azonban ha alkalmazottként dolgozik, akkor a munkabéréből kerül levonásra a jövedelemadó. Ezen kívül levonják még a szolidaritási hozzájárulást – amely 5,5%-os adókulccsal rendelkezik – és esetleg az egyházadót is – 8-9%-os –, ha valamelyik vallási közösség tagja. A munkaadó ezeket az adóhivatalnak utalja el, valamint a társadalombiztosítási hozzájárulásokat egyaránt. Amennyiben a magánszemélynek más jövedelme is van például táppénz, vagy ha több munkaviszonya áll fenn, akkor ezt magának kell bevallani, amelyet a következő naptári év július 31. napjáig kell benyújtani. Amennyiben nem köteles adót bevallani, vagy nem teszi meg erre négy év áll rendelkezésre, tehát négy évre visszamenőlegesen önként is benyújthatják. Adót online is bevallhatja a magánszemély, az Elster portálon keresztül.

De részletesen a német személyi jövedelemadó számítása a következőképpen működik. A személyi jövedelemadó mértéke progresszívan növekvő és a kiszámításakor a befizetett jövedelemadót kell megszorozni százszal és ezt fogják elosztani az adóköteles jövedelemmel.

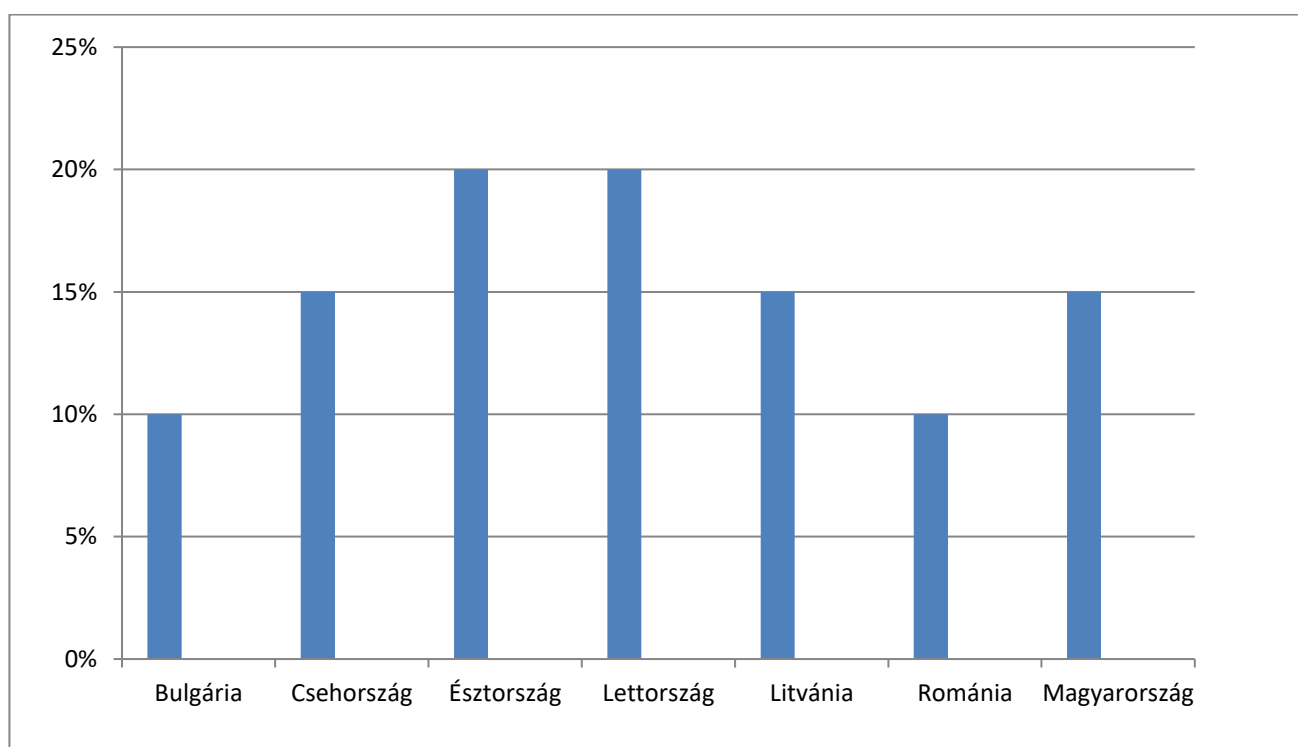
Ahogy fentebb is említettem, 42% a legfelső adókulcs, ha az éves jövedelem meghaladja az 57 052 €-ot, és létezik a gazdagok adókulcsa, ha az éves adóköteles jövedelmüket meghaladja a 270 501 €-ot, akkor viszont már 45%-os. Tehát, hogy érthetőbb legyen, a németek a személyi jövedelemadójukat kiszámolják, amire van egy meghatározott képlet, ellentétben nálunk, ahol egy fix százalékot kell csak számítani (vagyis például éves bruttó jövedelme 2 400 000 akkor azt csak meg kell szorozni a 0,15-tel, így megkapjuk az személyi jövedelemadó mértékünket). Németeknél az első két adóosztály jövedelemmentes, vagyis alapkedvezményben részesülnek. Az Einkommensteuergesetz (EStG) (vagyis a németek személyi jövedelemadó törvényük) 32.a§ (1) bekezdésében találhatjuk a számításokat. Az első adósáv szja számítása úgy néz ki, hogy 9 409 €-tól 14 532 €-ig terjedő jövedelemig (ami az alsó zóna, vagyis Untere Zone): $(972,87 \cdot y + 1\,400) \cdot y$. Az y-t úgy kell kiszámolni, hogy az adóköteles jövedelemből ki kell vonni 9 408-at és ezt az összeget el kell osztani 10 ezerrel. Hogy kicsit érthetőbb legyen egy példával szemléltetem. Tegyük fel, hogy valakinek az éves adóköteles jövedelme 10 000 €. Először az y-t kell kiszámolni, vagyis $10\,000 - 9\,408 = 592 \rightarrow 592/10\,000 = 0,0592$. Tehát az $y=0,0592$. Be is helyettesíthetjük a képletbe, $(972,87 \times 0,0592 + 1\,400) \times 0,0592 = 86,29$. Tehát ez alapján a 86,29 €-ot kell leadózni szja alapján. A második adósáv képlete a következő, ami 14 533 €-tól 57 051 €-ig terjed (ez a progressziós zóna, vagyis a Progressionszone): $(212,02 \cdot z + 2\,397) \cdot z + 972,79$. Itt a z-t ugyanúgy kell kiszámolni, mint az y-nál. Vagyis a képlete a z-nek: $(zvE - 14.532) / 10.000$. A zvE az adóköteles jövedelmet jelenti. A harmadik adósáv 57 052 €-tól 270 500 €-ig terjed ami az arányos zóna, vagyis Proportionalzone). Itt viszont már elég egyszerű a képlet, hiszen itt 42%-al kell megszorozni az adóköteles jövedelmet, amiből ki kell vonni 8963,74-et, tehát $0,42 \times zvE - 8963,74$, így kapjuk meg az szja mértékét. Az utolsó adósáv 270 501 € éves jövedelemtől van (ami szintén az arányos zóna). Ennek a képlete is egyszerű: $0,45 \times zvE - 17.078,74$.

A német személyi jövedelemadó rendszert más országok bonyolultnak tekintik és nem egy könnyen megérthetőnek az adó számítása és megállapítása miatt. Azonban pozitív hatása az, hogy a rendszert így is igazságosabbnak tartják.

Az Európai Unió tagországainak személyi jövedelemadójának mértéke 2019 és 2020-ban. A 27 tagországból, ahogy láthatjuk, többségben vannak a progresszív adózást alkalmazó tagállamok. Értelemszerűen az Egyesült Királyság nem került be a táblázatba, mivel 2020. január 31-én kilépett az Európai Unióból. Vagyis hét ország – köztük mi is – egykulcsos adózást, a maradék tizennyolc tagállam többkulcsos adózást alkalmaz.

6.4. Egykulcsos személyi jövedelemadót alkalmazó országok az Európai Unióban

Az alábbi táblázatba összefoglaltam az egykulcsos személyi jövedelemadót alkalmazó uniós tagországokat. Az oszlopok az szja mértéket mutatja. A táblázatból leszűrhetjük, hogy Észtország és Lettország alkalmaz viszonylag magas mértéket, 20%-ot. Csehország, Litvánia és Magyarország 15%-os személyi jövedelemadót alkalmazunk, míg Bulgária és Románia alkalmazza a legkisebbet, mindössze 10%-osat.

6.5. Többkulcsos adót alkalmazó országok az Európai Unióban

Az alábbi táblázatba összefoglaltam azokat az uniós tagországokat, amelyek kettő vagy többkulcsot alkalmaznak a személyi jövedelemadójukban. Összességében elmondható, hogy kilenc országban van adómentes jövedelemhatár, vagyis amely alatt nem kötelesek adózni és a maradék kilenc országban, amelynél nem vezettek be ilyen jövedelemmentes határt. Tehát fele-fele arányban vannak megosztva. Hat uniós országban van kétkulcsos adózás, míg a maradék tizenkettő országban többkulcsos személyi jövedelemadót alkalmaznak.

Többkulcsos adózás		
Országok	% (százalékos arány)	adómentes sáv
Ausztria	0-23%-33,5%-50%	10 000 €
Belgium	25%-30%-40%-45%-50%	11 070 €
Ciprus	0-20%-25%-30%-35%	19 500 €
Dánia	0-37,46%-47%	42 000 DKK
Finnország	0-6,25%-17,5%-21,5%- 31,5%	16 900 €
Franciaország	0-5,5%-14%-30%-41%-45%	5 963 €
Görögország	22%-32%-42%	-
Hollandia	37,35% és 49,5%	-
Horvátország	24% és 36%	-
Írország	20 % és 41 %	-
Lengyelország	18% és 32%	8 000 PLN
Németország	14% - 42%	9 408 €
Olaszország	23%-27%-39%-41%-43%	-
Portugália	14,5%-28,5 %-37%-45%- 48%	-
Spanyolország	24%-28%-37%-43%	-
Svédország	20% és 25%	44 075 €
Szlovákia	19% és 25%	-
Szlovénia	16%-27%-34%-39%-50%	-

7. Befejezés

Végezetül összegezném az egy- és többkulcsos adórendszer előnyét és hátrányát egy-egy táblázatban, hogy mégis mire jutottam a vizsgálatom során.

Egykulcsos adózás		Többkulcsos adózás	
Előny	Hátrány	Előny	Hátrány
a teljesítmény és bevétel (fizetőképesség elve)	növeli a társadalmi egyenlőtlenséget	társadalmi igazságérzet erősödése	felső réteg sérül
aki többet keres, az arányosan többet adózik (teljesítmény elve)	tőke és munkaerő kiáramlását elősegíti	alacsony jövedelműeket védi	teljesítményt csökkentheti
növekedő jövedelem	bevezetése zavaros időszakot hoz magával és több anyagi költségeket von maga után → alsó rétegnek több adófizetési kötelezettség	feltételez több állami bevételt	a várt eredménnyel ellentétes hatású
fogyasztás és megtakarítás is növekszik	gazdasági nehézségek	igazságosabb redisztribúció	felső réteg igazságérzete sérül
foglalkoztatás növekedése	foglalkoztatási adóráták magasak → adófizetés alóli kibúvás		rendszere nehezen áttekinthető
ország versenyképessége javul/nő	társadalmi igazságosság sérülése		adminisztrációs költségek és annak ellenőrzési költségei növekedése

adómorál javulása	kontra-produktív hatású		gazdasági hatékonysága
adóadminisztrációs költségek csökkennek	ügymond szocialista maradvány		adózás megértésétől való eltántorítás
	költségvetési lyuk keletkezése		

Láthatjuk, hogy sok-sok érvet fel lehet sorakoztatni, mind ellene és mind mellette, mindkét adózásnál. Véleményem szerint mindkét megoldás lehetséges, ha azt megfelelő időben és megfelelő eszközökkel teszik. Nagyon sok érvet felsorakoztattam, amelyek kifejtésre is kerültek, amikről külön-külön lehetne regényeket is írni.

A dolgozatom során tehát kitértem főként a témám lényegére, vagyis a lineáris és a progresszív adózás összehasonlítására, amiket különböző cikkek, PhD dolgozatok, szakdolgozatok, pénzügyi szemlék és más adójogi források alapján írtam meg. Ezen kívül kitértem pár témára, mint például az igazságosságra. Melyik adózásnál érvényesül/érvényesülhetne leginkább az igazságosság követelménye. Minden társadalmi rétegnek más és más az igazságos, hiszen mindenki saját magának akar jót, hogy neki minél kevesebb adót kelljen fizetni, hogy több maradjon a zsebben. Lényegében nem lehet egy mellett sem teljes mértékben, társadalmilag is igazságot hozni, hiszen ha egyik-másik mellett voksolunk, akkor mindig valamelyik kárát szavazzuk meg.

Úgy gondolom, hogy mindkét adózás érvényesíthető a maga módján. Az egykulcsos adózás egy adómentes sávval már is közkedveltebb lenne. A többkulcsos adózásnál egy adómentes sávval és csak pár adósávval kiegészülve lenne frappáns. De természetesen ez nem ilyen egyszerű. Személyem szerint Németország adózási formája nagyon testhezálló lenne, de nálunk a magánszemélyek jövedelme is fontos szerepet játszana, ha a német személyi jövedelemadó mintájára bevezetnénk ugyanezt. A béremelésen felül az árakat nem lenne szabad felemelni és csak egy idő után vezetném be a progresszív adózást. De bármi is lesz, azt sajnos nem a lakosság fogja eldönteni, melyik adózás lép életbe. Azonban be kell látnunk, hogy sajnos „Az adórendszer mindig is a politikai alkuk és a gazdasági érdekek kereszttüzében alakul”⁴⁶.

⁴⁶dr. Kerek Zoltán – dr. Pintér János: Hogyan adóz(z)unk 1992-ben?! Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1992. 28. o.

Irodalomjegyzék

1. Földes Gábor: Pénzügyi Jog második kötet Adójog
2. Földes Gábor: Adójog
3. Adam Smith: Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól 2. kötet
4. Elek Péter – Scharle Ágota: Optimális adózáselméletek és az empirikus mérés lehetőségei
5. Giday András: Melyik adónk legyen egykulcsú? Pénzügyi Szemle
6. Dr. Szilovics Csaba: Az igazságosság érvényesülése az adóztatásban
7. Kovács Mária: Az adójóváírás intézménye 2011-ben Adóvilág
8. SAAVEDRA, P. (2007): Flat income tax reforms, Ch. 8 in Fiscal policy and economic growth
9. Vörös Gyula – Kodenko Jekatyerina – Komáromi Katalin: Az egykulcsos személyi jövedelemadóról
10. Hazafi Zsolt: Túltolták a biciklit? Az egykulcsos adó és a Fidesz
11. Vargáné Bosnyák Ildikó: Az egykulcsos jövedelemadó rövid távú hatásai Magyarországon
12. Giday András: Melyik adónk legyen egykulcsú? Pénzügyi Szemle
13. Dr. Szilovics Csaba: Az egykulcsos adó igazságáról
14. Musgrave A. – Musgrave P.: Az egyenlő teherviselés (az adózási méltányosság) megközelítési módjai
15. Pétervári Zsófia: Az Európai Unióban alkalmazott személyi jövedelemadó rendszerek összehasonlító elemzése, különös tekintettel a magyar személyi jövedelemadó rendszerre doktori (PhD) értekezés
16. Kupa Mihály: Jövedelemelosztás – költségvetés – gazdasági folyamatok
17. Dr. Mészáros Gyuláné, Gódor Sándorné, Borzáné Botka Erika, Dr. Nyikosné Fekete Zsuzsa, Lois Lászlóné: Költségek elszámolása 1993
18. Dr. Vámosi-Nagy Szabolcs: Megkérdeztük az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalt II. kötet Magánszemélyek jövedelemadója (Áfa visszaigénylés, vagyonszármoltatás)
19. dr. Szakács Imre: Az adózás nagy kézikönyve
20. Szilas István: Sikeres-e a magyar családpolitika? VITAFÓRUM Pénzügyi Szemle
21. dr. Kerek Zoltán – dr. Pintér János: Hogyan adóz(z)unk 1992-ben?!
22. Gáspár Andrea: A személyi jövedelemadó rendszerének alakulása Magyarországon (1988-2014) ECONOMICA 2014.2. szám

23. Erős Adrienn – Ivicz Mihály: Egykulcsos adórendszer *A bölcsek köve, avagy egy lehetséges megoldás a sok közül?* Iustum Aequum Salutare II. 2006/1-2. 203-212.
24. Tóth G. Csaba – Virovác Péter: Nyertesek és vesztesek A magyar egykulcsos adóreform vizsgálata mikroszimulációs módszerrel FÓKUSZ – A gazdasági jogalkotás hatása a reálfolyamatokra

Hivatkozott jogszabályok

1. 2020:2019. évi LXXI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről
2. 2019: 2018. évi L. törvény Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről
3. 2018: 2017. évi C. törvény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről
4. 2017: 2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről
5. 2016: 2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről
6. 2015: 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről
7. 2014: 2013. évi CCXXX. törvény Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről
8. 2013: 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről
9. 2012: 2011. évi CLXXXVIII. törvény Magyarország 2012. évi központi költségvetéséről
10. 2011: 2010. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről
11. 2010: 2009. évi CXXX. törvény a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről
12. 2009: 2008. évi CII. törvény a Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetéséről
13. 2008: 2007. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről_
14. 2007: 2006. évi CXXVII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről_
15. 2006: 2005. évi CLIII. törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről
16. 2005: 2004. évi CXXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről
17. 2004: 2003. évi CXVI. törvény a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről
18. 2003: 2002. évi LXII. törvény a Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről
19. 2002 és 2001: 2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről
20. 2000: 1999. évi CXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2000. évi költségvetéséről